
**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ και ΔΙΟΙΚΗΣΗ της ΥΓΕΙΑΣ»**

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΥΕΞΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ**

Πρεζάνη Αικατερίνη

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης
του Πανεπιστημίου Πειραιώς για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στα Οικονομικά και Διοίκηση της Υγείας.

Πειραιάς, 2019

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ και ΔΙΟΙΚΗΣΗ της ΥΓΕΙΑΣ»**

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΥΕΞΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ**

Πρεζάνη Αικατερίνη, Α.Μ.: ΟΔΥ/1739

Επιβλέπων: Πολλάλης Ιωάννης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης
του Πανεπιστημίου Πειραιώς για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στα Οικονομικά και Διοίκηση της Υγείας.

Πειραιάς, 2019

UNIVERSITY of PIRAEUS

**DEPARTMENT of
ECONOMICS**

M.Sc. in Health Economics and Management

Wellness Tourism and Promotion Strategies

Prezani Aikaterini

Master Thesis submitted to the Department of Economics
of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements
for the degree of M.Sc. in Health Economics and Management

Piraeus, Greece, 2019

Τουρισμός Ευεξίας και Στρατηγικές Προώθησης

Σημαντικοί Όροι: τουρισμός, ευεξία, στρατηγική, ανάπτυξη, ιαματικές πηγές, προώθηση

Περίληψη

Ο τουρισμός αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες, αν όχι τη μεγαλύτερη πηγή εισοδήματος της Ελλάδας και έχει συνεχώς αυξανόμενη σημασία. Με μικρές ή μεγάλες διακυμάνσεις, συνεισφέρει σημαντικά στην ευημερία της χώρας, αποτελώντας τη μεγαλύτερη εθνική βιομηχανία, ιδιαίτερα μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η εξέλιξη διαφόρων εναλλακτικών μορφών του τουρισμού, μέσα στις οποίες βρίσκεται και ο τουρισμός υγείας, ο οποίος αποτελεί έναν από τους πιο σύγχρονους πλέον τρόπους διακοπών. Τα τελευταία χρόνια επικρατεί η τάση για βελτίωση του τρόπου ζωής και υγείας των ανθρώπων, όπου αυτό μπορεί να γίνει σε συνδυασμό με την αναψυχή τους. Επιμέρους κλάδοι του τουρισμού υγείας είναι ο ιαματικός τουρισμός-ευεξίας και ο ιατρικός τουρισμός. Παρόλο που ο τουρισμός υγείας εσωκλείει τον ιατρικό τουρισμό και τον τουρισμό ευεξίας, αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες, που επικεντρώνονται σε διαφορετικούς στόχους, ο πρώτος στην πρόληψη και στην χαλάρωση ενώ ο δεύτερος στην θεραπεία και στην αποκατάσταση προβλημάτων υγείας σε συνδυασμό με τις διακοπές στον χώρο που θα του παραχθούν οι υπηρεσίες υγείας. Οι συγκεκριμένες μορφές τουρισμού, είναι εξίσου σημαντικές για την ελληνική οικονομία, όπως και οι υπόλοιπες μορφές του τουρισμού, καθώς με τα ευεργετικά αποτελέσματα τους έχουν τη δυνατότητα να προσελκύσουν πολλούς τουρίστες.

Wellness Tourism and Promotion Strategies

Keywords: tourism, wellness, strategy, development, thermal springs, promotion

Abstract

Tourism, which is constantly gaining in importance, constitutes one of the most considerable, if not the most considerable, source of income for Greece. Irrespectively of its minor or major fluctuations, it has contributed significantly to the prosperity of the country especially after the end of the Second World War. Recently, new alternative types of tourism have emerged including health tourism which constitutes one of the most contemporary kinds of tourism. People demonstrate the tendency to combine the improvement of their health and way of life with forms of entertainment and recreation. Distinct fields of health tourism are medical tourism and wellness tourism. Although the term health tourism encompasses both the concepts of medical and wellness tourism, these constitute two separate terms with different aims. The former focuses on prevention and relaxation while the latter on the treatment and cure of health problems combined with vacations spent in the same premises where the health services will be provided. Both of the above-mentioned types of tourism are as important for the Greek economy as all other types of tourism since their beneficial outcomes can attract large numbers of tourists.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	3
1.1 Τουρισμός- Τουρίστας.....	3
1.2 Τουριστικό προϊόν και υπηρεσίες.....	4
1.3 Μορφές Τουρισμού.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΥΕΞΙΑΣ.....	9
2.1 Τουρισμός Υγείας	9
2.2 Ανάλυση Τουρίστα Υγείας- Τουρίστα	10
2.3 Κόστη και Οφέλη του Τουρισμού ευεξίας	12
2.3.1 Πλεονεκτήματα του Τουρισμού Ευεξίας.....	12
2.3.2 Μειονεκτήματα του Τουρισμού Ευεξίας	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	15
3.1 Ιστορική Εξέλιξη Ιαματικού Τουρισμού	15
3.2 Εννοιολογική Προσέγγιση του όρου Τουρισμός Ευεξίας	17
3.3 Οι πυλώνες του τουρισμού ευεξίας.....	18
3.4 Διάκριση εγκαταστάσεων τουρισμού ευεξίας.....	19
3.5 Ιαματικός τουρισμός- Θερμαλισμός	20
3.5.1 Τρόποι χρήσης των Ιαματικών Πηγών	21
3.5.2 Ιαματική θεραπεία- Παθήσεις	24
3.5.3 Κανόνες Λουτροθεραπείας.....	25
3.6 Κατανομή Ιαματικών Πηγών στην Ελλάδα	26
3.6 Διακρίσεις των Ιαματικών Πηγών	27
3.7 Γεωγραφική Κατανομή των Ιαματικών Πηγών στην Ελλάδα.....	29
3.8 Συμβολή Ιαματικού Τουρισμού στον Τουρισμό –Στοιχεία Προσφοράς και Ζήτησης ..	39
3.9 Στατιστικά Στοιχεία του Ιαματικού Τουρισμού.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΕΙΣ- ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ	45
4.1 SWOT Ανάλυση για τον Τουρισμό Ευεξίας	45
4.2 Προοπτικές ανάπτυξης του Τουρισμού Ευεξίας.....	47
4.3 Στρατηγικές Προώθησης	50
4.4 Καλές Πρακτικές στον Τουρισμό Ευεξίας.....	55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Πυλώνες τουρισμού ευεξίας	σελ.20
Πίνακας 2: Ιαματικές Πηγές	σελ. 33
Πίνακας 3: Global wellness economy	σελ. 40
Πίνακας 4: Ιστορικό αρχικής χρήσης ιαματικών πηγών	σελ. 41
Πίνακας 5: Λουτρικές μονάδες κατά φορέα εκμετάλλευσης	σελ. 41
Πίνακας 6: Μορφές θεραπείας, πρόληψη, ευεξία	σελ. 42
Πίνακας 7: Σύνολο εισιτηρίων κατά περιφέρεια (2005-2015)	σελ. 43
Πίνακας 8: Τουρισμός ευεξίας ανά περιοχές το 2017	σελ. 56
Πίνακας 9: Top ten wellness tourism markets in Europe 2017	σελ. 57
Πίνακας 10: Top ten wellness tourism markets in Asia Pacific 2017	σελ. 63
Πίνακας 11: Top ten wellness tourism markets in North America 2017	σελ. 65
Πίνακας 12: Top twenty tourism destination markets 2017	σελ. 66
Πίνακας 13: Wellness tourism industry in 2017	σελ. 66

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Δομή τουρισμού υγείας	σελ. 9
------------------------------------	--------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναμφίβολα, ο τουρισμός αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα πολυσύνθετο φαινόμενο καθώς έχει εξελιχθεί σε έναν σημαντικό οικονομικό και αναπτυξιακό παράγοντα για πολλές χώρες παγκοσμίως. Επίσης, γεγονός είναι πως μεγάλο ενδιαφέρον έχει μετατοπιστεί και σε εναλλακτικές μορφές του τουρισμού. Στη βιομηχανία του τουρισμού υγείας έχουν προστεθεί και συμπεριλαμβάνονται πολλές επιμέρους μορφές της γενικής έννοιας του τουρισμού όπως είναι ο ιατρικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας. Με αφορμή την πολυπλοκότητα και την σημαντικότητα του τουρισμού υγείας, η παρούσα εργασία έχει σκοπό την κατανόηση του ιατρικού τουρισμού και του τουρισμού ευεξίας και το επιμέρους πτυχών τους, την συγκριτική μελέτη μεταξύ των χωρών που ακούν τον ιατρικό τουρισμό και τον τουρισμό ευεξίας.

Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται η θεωρητική ανασκόπηση του θέματος καθώς αναφέρεται η έννοια του τουρισμού, οι μορφές του τουρισμού, ανάλυση του τουριστικού προϊόντος και υπηρεσιών, η έννοια του τουρισμού υγείας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ο διαχωρισμός του από τις έννοιες τουρίστα υγείας και τουρισμός ευεξίας, τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα του τουρισμού ευεξίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια εκτενής αναφορά του τουρισμού ευεξίας, η ιστορική εξέλιξη του, η εννοιολογική προσέγγιση του όρου τουρισμός ευεξίας, οι πυλώνες του τουρισμού ευεξίας, η διάκριση εγκαταστάσεων της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού, ακολουθεί η αναφορά του ιαματικού τουρισμού- θερμαλισμού, οι τρόποι χρήσης των ιαματικών πηγών, πως χρησιμοποιείται η ιαματική θεραπεία σε παθήσεις, οι κανόνες της λουτροθεραπείας, η κατανομή ιαματικών πηγών στην Ελλάδα, οι διακρίσεις των ιαματικών πηγών, η γεωγραφική κατανομή των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα, η συμβολή του ιαματικού τουρισμού στον τουρισμό και στο τέλος του κεφαλαίου παραθέτονται στατιστικά στοιχεία του ιαματικού τουρισμού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε μια SWOT ανάλυση για τον τουρισμό ευεξίας, πιο εκτενέστερα υπογραμμίζονται τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι κίνδυνοι στο σύστημα του τουρισμού ευεξίας. στην συνέχεια του κεφαλαίου αναλύονται οι προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού ευεξίας, οι

στρατηγικές ανάπτυξης και τέλος παρουσιάζονται χώρες που αναπτύσσουν και προάγουν το τουρισμό ευεξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Τουρισμός- Τουρίστας

Η προέλευση της λέξης τουρισμός είναι από την γαλλική λέξη "tour" η οποία προέρχεται από την λατινική λέξη "torvus" και σημαίνει γύρος ή περιήγηση. (Γείτονα, Σαραντόπουλος 2015, σελ.21) Ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που σχετίζεται με πολλούς κλάδους της οικονομίας. Απαιτεί την συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών δεδομένων και αυτός είναι ο λόγος που αναφέρεται ως πολύπλευρος τομέας. Σχετίζεται άμεσα με την χαλάρωση, την διακοπή συγκεκριμένων πράξεων της καθημερινότητας των ατόμων, την ευημερία και την ανάπαυλα. Ο τουρισμός διαμορφώνεται πάντα από το είδος του τουρισμού που επιλέγει το κάθε άτομο για αυτό διαφοροποιείται ανάλογα με την χρήση του. Απόρροια αυτού είναι να υπάρχει δυσκολία στο να δοθεί συγκεκριμένος ορισμός για την έννοια τουρισμός, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WHO, 1994), απέδωσε τον εξής ορισμό:

- Ο τουρισμός περιλαμβάνει « τις δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε περιοχές εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντος τους, για χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός συνεχιζόμενου έτους, για αναψυχή, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους »

Ένας ακόμη ορισμός δόθηκε από τους Hunziker και Krapf (1941) όπου τουρισμός είναι: «το σύνολο των γεγονότων και σχέσεων που προκύπτουν από τη μετακίνηση και την παραμονή των ατόμων εκτός του μόνιμου τόπου κατοικίας τους, υπό την προϋπόθεση να μην οδηγούνται σε μόνιμη παραμονή και να μην συνοδεύονται με καμία κερδοσκοπική δραστηριότητα». (Γείτονα, Σαραντόπουλος 2015, σελ.21)

Αυτός ο γενικός ορισμός καθιστά δυνατό τον εντοπισμό της τουριστικής δραστηριότητας τόσο σε εγχώριο όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η λέξη τουρισμός αναφέρεται σε όλες τις δραστηριότητες των ταξιδιωτών και περιλαμβάνει τους τουρίστες (επισκέπτες που διανυκτερεύουν στον προορισμό τους), ορίζεται το άτομο που πραγματοποιεί μία μετακίνηση, για οποιοδήποτε λόγο, είτε από χώρα σε χώρα, είτε από πόλη σε πόλη, για διάστημα μεγαλύτερο του εικοσιτετραώρου και μικρότερου από τη μονιμότητα (λιγότερο από τρία χρόνια). Τα κίνητρα των τουριστών μπορεί να είναι: α) διακοπές, ανάπαυση, υγεία, θεραπεία, σπουδές, αθλήματα, οικογενειακοί λόγοι ή συνέδρια. Από τους λόγους της μετακίνησης ενός τουρίστα, αποκλείονται αυτοί που

έχουν ως στόχο το άμεσο χρηματικό όφελος. Πολλές φορές ο όρος «τουρίστας» συγχέεται με τον όρο «εκδρομέας», μεταξύ όμως των δύο ορισμών έγκειται μια μεγάλη διαφορά, καθώς ο εκδρομέας είναι ένα άτομο το οποίο μετακινείται σε μια άλλη χώρα ή πόλη, διαφορετική από αυτή της μόνιμης κατοικίας του, αλλά η διαμονή του εκεί είναι για λιγότερες από εικοσιτέσσερις ώρες.

1.2 Τουριστικό προϊόν και υπηρεσίες

Ως προϊόν ορίζουμε αυτό το στοιχείο που προσφέρεται στην αγορά για να ικανοποιήσει τις ανθρώπινες επιθυμίες. Αναφερόμαστε, μεμονωμένα, σε υλικά αγαθά, επιθυμίες και αξιothέατα. Το τουριστικό προϊόν, αντίθετα, είναι ένα περίπλοκο προϊόν, διότι έχει τη μορφή υλικών προϊόντων (αγαθά όπως το φαγητό και το ποτό του τουρίστα), ή άυλων προϊόντων (ανθρώπινες υπηρεσίες, μεταφορά από τον τόπο διαμονής στον τελικό προορισμό, διαμονή σε ξενοδοχείο και διάφορες μορφές ψυχαγωγίας). Γενικά, το τουριστικό προϊόν είναι ένα σύνθετο προϊόν, το οποίο αποτελείται από φυσικά στοιχεία, υπηρεσίες και εγκαταστάσεις, τα οποία διατίθενται για να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες των τουριστών- καταναλωτών. Η ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών προϋποθέτει την παραγωγή όσο το δυνατόν περισσότερων τουριστικών προϊόντων. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν, σε ό,τι αφορά τα ποιοτικά στοιχεία του, χαρακτηρίζεται από μία προσφορά που στηρίζεται –εξαιτίας της ανάλογης ζήτησης– στο πρότυπο "ήλιος - θάλασσα" και βασίζεται στα γεωκλιματικά χαρακτηριστικά της χώρας, όπως και στα ιστορικά, πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Τα παραπάνω στοιχεία είναι από τη μία αυτά που το ανέδειξαν και το βοήθησαν στο να αποτελεί σήμερα τη βαριά βιομηχανία της χώρας, αλλά και εκείνα που το ωθούν στο να εμφανίζει σημάδια μειωμένης ανταγωνιστικότητας, έντονης εποχικότητας και ευκολίας στην υποκατάσταση. Όσο αντιφατικά κι αν ακούγονται τα παραπάνω, το τουριστικό προϊόν που προσφέρει η χώρα μας το προσφέρουν και άλλες χώρες της Μεσογείου (π.χ. Τουρκία, Κροατία) σε ανταγωνιστικότερες ως προς την Ελλάδα τιμές, με αποτέλεσμα να είναι ιδιαίτερος εύκολο να υποκατασταθεί, μιας και έχει τοποθετηθεί διεθνώς ως προϊόν καλοκαιρινών διακοπών, αλλά και να πλήττεται από φαινόμενα έντονης εποχικότητας. Οι ειδικές μορφές τουρισμού είναι εκείνα τα τουριστικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται από ποικιλία, απευθύνονται σε τουρίστες κάθε οικονομικής δυνατότητας και προσαρμόζονται δυναμικά στις προτεραιότητες και τις απαιτήσεις του, όπως είναι ο θαλάσσιος, ο συνεδριακός, ο εκθεσιακός, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός ευεξίας, ιατρικός τουρισμός. Στόχος της ανάπτυξής τους είναι

ο περιορισμός ή και η εξάλειψη της εποχικότητας, μέσω της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και η ποιοτική αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος. Μιλώντας για την έννοια του τουριστικού προϊόντος, είναι απαραίτητο να αναφερθεί και ο κύκλος ζωής του, ο οποίος περιλαμβάνει πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η εμφάνιση του τουριστικού προϊόντος στην αγορά. Η *προώθηση* του δηλαδή σε πιθανούς αγοραστές. Έπειτα ακολουθεί η *ανάπτυξη*, η αύξηση δηλαδή της ζήτησης του από την τουριστική αγορά. Η *ωριμότητα* είναι το τρίτο στάδιο, το οποίο επέρχεται της ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος στην αγορά. Ουσιαστικά, λέγοντας ωριμότητα εννοούμε την μεγαλύτερη αποδοχή που μπορεί να έχει το προϊόν από τους καταναλωτές. Το αμέσως επόμενο στάδιο είναι ο κορεσμός του προϊόντος στην αγορά. Αυτό σημαίνει πως το προϊόν έχει φτάσει στο μέγιστο σημείο πώλησης και οι αγοραστές έχουν αρχίσει και αναζητούν κάτι νέο και εντελώς διαφορετικό. Τέλος, μετά τον κορεσμό ακολουθεί η *παρακμή* του τουριστικού προϊόντος, χάνοντας ολοένα και περισσότερο την προτίμηση των καταναλωτών.

Στο ακόλουθο σχεδιάγραμμα φαίνονται τα στάδια του κύκλου ζωής του τουριστικού προϊόντος, σύμφωνα με το μοντέλο του Butler.

1.3 Μορφές Τουρισμού

Η ανάπτυξη του τουρισμού άρχισε να αναδεικνύεται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα λόγω βελτίωσης της επικοινωνίας, της πληροφορικής, των επιστημών, του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου, συντέλεσε στο να διαδοθεί ο τουρισμός σε όλες τις εκφάνσεις του και να υπάρξει μια πιο σύντομη και καθολική πρόσβαση των ατόμων σε ξένες χώρες, όχι μόνο για ταξίδια αναψυχής, θέτοντας άλλες μορφές και διαστάσεις στην έννοια του τουρισμού.

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (ΠΟΤ), οι μορφές του τουρισμού ταξινομούνται ως εξής:

- ✓ Εγχώριο – Εσωτερικό τουρισμό, κάτοικοι μιας χώρας ταξιδεύουν εντός αυτής.
- ✓ Εισερχόμενο τουρισμό, αλλοδαποί που επισκέπτονται την χώρα για ορισμένο χρονικό διάστημα.

- ✓ Εξερχόμενο- Εξωτερικό τουρισμό, κάτοικοι μιας χώρας ταξιδεύουν για μία άλλη.

Η ταξινόμηση μπορεί να γίνει ανάλογα με την μορφή του Τουρισμού:

- ✓ Τρόπο διακίνησης των Τουριστών:
 - α. Ενεργητικός τουρισμός, διακίνηση ατόμων ή ομάδων με την ιδιότητα του τουρίστα.
 - β. Παθητικός τουρισμός, οργάνωση και εκμετάλλευση της διακίνησης των τουριστών από επαγγελματίες ή από υπηρεσίες.
- ✓ Ανάλογα με την εποχή, εποχιακός τουρισμός (θερινός ή χειμερινός τουρισμός)
- ✓ Ανάλογα με τον τρόπο μετακίνησης:
 - α. Ατομικός τουρισμός, από ένα ή περισσότερα άτομα με δική τους πρωτοβουλία και οργάνωση.
 - β. Συλλογικός τουρισμός, οργανωμένη συλλογική μετακίνηση ατόμων που πραγματοποιείται από τουριστικά γραφεία.
- ✓ Τουρισμός κοινωνικής μέριμνας, για οικονομικά ασθενέστερες και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.
- ✓ Ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό:
 - α. Εκπαιδευτικός τουρισμός, πραγματοποιείται από εκπαιδευτικούς οργανισμούς με σκοπό την εκμάθηση μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
 - β. Θρησκευτικός τουρισμός, αναφέρεται στην επίσκεψη ιερών τόπων και τόπων προσκυνήματος ή την συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις. Οι λόγοι για τους οποίους αναπτύχθηκε η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού, είναι λόγοι λατρείας και πίστης.
 - γ. Αθλητικός τουρισμός, η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού στοχεύει στην ομαδική και ατομική μετακίνηση ατόμων με στόχο την παρακολούθηση ή την συμμετοχή σε αθλητικό γεγονός.
 - δ. Ψυχαγωγικός τουρισμός, το είδος αυτό προβλέπει στην μετακίνηση ατόμων με σκοπό την ψυχαγωγία και την διασκέδαση.
 - ε. Τουρισμός τέχνης, πραγματοποιείται από άτομα ή ομάδες που επιθυμούν να επισκεφθούν μέρη με έντονη πολιτισμική κληρονομία

και την γνωριμία τους με την τέχνη και την επιστήμη της εκάστοτε χώρας.

- στ. Μορφωτικός τουρισμός, αποσκοπεί στην διερεύνηση των γνώσεων των ατόμων ενώ διαφέρει από τον εκπαιδευτικό τουρισμό διότι δεν εντάσσεται σε συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.
- ζ. Αρχαιολογικός τουρισμός, σκοπός των ατόμων που επιλέγουν αυτού του είδους τον τουρισμό έχουν σκοπό την μελέτη και επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων.
- η. Συνεδριακός τουρισμός, είναι η μορφή, στην οποία υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, σχετίζεται με επιστημονικές συναντήσεις και παράλληλα συνδυάζει και μια μορφή διασκέδασης όπως για παράδειγμα επαγγελματικά κυρίως συνέδρια ή συναντήσεις, με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετοχών, σε τοπικό και μη επίπεδο.
- θ. Τουρισμός υγείας/ ιατρικός τουρισμός, τα άτομα που επιλέγουν να πραγματοποιήσουν την συγκεκριμένη μορφή τουρισμού έχουν ως σκοπό την θεραπεία-αποθεραπεία μιας ασθένειας ή την πρόληψη, χαλάρωση, απόκτηση της ψυχικής-σωματικής-πνευματικής ευεξίας. (Γείτονα, Σαραντόπουλος 2015, σελ.23-25)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ- ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΥΕΞΙΑΣ

2.1 Τουρισμός Υγείας

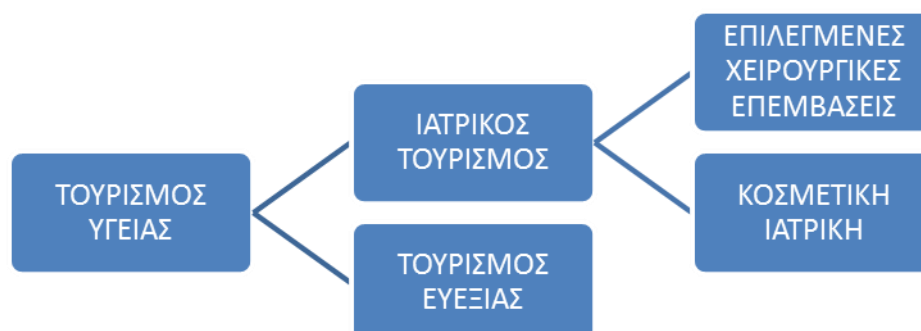
Ο όρος «τουρισμός υγείας» είναι αρκετά διαδεδομένος στην διεθνή βιβλιογραφία αλλά ταυτόχρονα είναι πολύ δύσκολο να οριστεί καθώς και να αποσαφηνιστεί, εσωκλείει δύο επιμέρους έννοιες όπως ο ιατρικός τουρισμός (medical tourism) και ο τουρισμός ευεξίας (wellness tourism). Συχνά οι δύο αυτοί όροι περιγράφονται ως ταυτόσημοι χωρίς να αναφέρονται οι επιμέρους διαφορές τους, στην πραγματικότητα όμως έχουν σημαντικές διαφορές και εντάσσονται σε δύο ξεχωριστούς τομείς με διαφορετικό αντικείμενο.

Οι όροι αυτοί έχουν αποτελέσει συχνά αντικείμενο μελέτης από διάφορους μελετητές που προσπάθησαν να αποσαφηνίσουν και να δώσουν νόημα στους παραπάνω όρους.

Με την ευρεία έννοια ο τουρισμός υγείας είναι η συμμετοχή των τουριστών σε ιδιωτικά προγράμματα σε οικονομικές τιμές και σε συνεργασία με την τουριστική βιομηχανία.

Ο τουρισμός υγείας αναφέρεται στην πρόληψη, διατήρηση, θεραπεία, ανάρρωση και αποκατάσταση της υγείας με σύγχρονες ιατρικές ή φυσικές μεθόδους, ενώ συνδυάζει την ξεκούραση, την χαλάρωση και τη διασκέδαση. Μέσα από την συγκεκριμένη διαδικασία το άτομο αναζωογονείται σωματικά, ψυχικά, πνευματικά, συναισθηματικά, σε ένα όμορφο χαλαρωτικό περιβάλλον, μακριά από την καθημερινότητα. (Ford και Fottler 2000).

Δομή τουρισμού υγείας

Πηγή: Caballero- Danell και Mugomba 2006

Σύμφωνα με το διάγραμμα του Gaballero και Mugomba ο τουρισμός υγείας χωρίζεται στον ιατρικό τουρισμό και τον τουρισμό ευεξίας.

- ✚ Ιατρικός τουρισμός: αφορά τουρίστες που κάνουν χρήση ιατρικών υπηρεσιών, όπως παροχή διαγνωστικών, θεραπευτικών, συμβουλευτικών υπηρεσιών μακριά από την χώρα μόνιμης διαμονής τους.
- ✚ Τουρισμός ευεξίας: αφορά τουρίστες που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες βελτίωση ή διατήρησης της υγείας τους υπό ιατρική επίβλεψη, όπως θαλασσοθεραπεία, spa, ειδικά λουτρά, ιαματικές πηγές, σωματική άσκηση, μασάζ, σάουνα, δίνοντας σωματική και πνευματική αναζωογόνηση.

Κατά συνέπεια ο τουρισμός υγείας είναι μια πιο ευρύτερη έννοια όπου βελτιώνει την κατάσταση υγείας των τουριστών είτε μέσω της χαλάρωσης με ιαματικές θεραπείες, υπηρεσίες ευεξίας ή την παροχή εναλλακτικών θεραπειών, συνδυάζει την παροχή φροντίδας υγείας όπως αντιμετώπιση προβλημάτων, αποκατάσταση υγείας ή και την βελτίωση υγείας μέσω προγραμμάτων ειδικής διατροφής, άσκησης, αναψυχής ή και άλλων παροχών (τουρισμός ευεξίας), είτε περιλαμβάνει τη διάγνωση, νοσηλεία και χειρουργικές επεμβάσεις για την βελτίωση ή την αποκατάσταση της υγείας βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα και στοχεύει στην παροχή ιατρικής φροντίδας (ιατρικός τουρισμός). (Γείτονα, Σαραντόπουλος 2015, σελ.26-27)

2.2 Ανάλυση Τουρίστα Υγείας- Τουρίστα

Υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τον τουρίστα δηλαδή το άτομο που επισκέπτεται μία χώρα για ένα συγκεκριμένο διάστημα και σκοπό από τον τουρίστα υγείας. Ενδεικτικά είναι τα εξής:

- Ο τουρίστας υγείας δεν είναι εποχιακός. Η ζήτηση κατά μέσο όρο είναι σταθερή όλο τον χρόνο, καθώς δεν σχετίζεται με κάποια συγκεκριμένη εποχή ένα ταξίδι για λόγους υγείας.
- Πρόκειται για τουρίστα με υψηλό εισόδημα, ειδικότερα όταν πρόκειται για υπηρεσίες πλαστικής χειρουργικής ή παρόμοιες.
- Συνήθως ο τουρίστας υγείας συνοδεύεται από ένα ακόμα άτομο.

- Υπάρχει εμπλοκή των ασφαλιστικών εταιριών και των εθνικών συστημάτων, μαζί με τους tour operators και τις ξενοδοχειακές μονάδες, τοποθετώντας δυο βασικές μεταβλητές στον κλάδο.
- Ο τουρίστας υγείας δεν είναι ευαίσθητος σε θέματα τιμής. Οι επιλογές του στην διαχείριση των εξόδων του είναι ανελαστικές ως προς την τιμή. Οι τουρίστες υγείας είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν μια υψηλή τιμή για να απολαύσουν τις καλύτερες υπηρεσίες που αναμένουν. Τα κριτήρια που επηρεάζουν την επιλογή των ιατρικών υπηρεσιών των τουριστών υγείας είναι κυρίως η ποιότητα των υπηρεσιών και όχι αποκλειστικά η τιμή. (ετήσια μελέτη "xenía", 2007)

Η αγορά του τουρισμού ευεξίας περιλαμβάνουν δύο τύπους ταξιδιωτών:

- Primary wellness travelers, όπου έχουν σαν κίνητρο να επισκεφτούν ένα προορισμό που να βασίζεται στις παρεχόμενες υπηρεσίες ευεξίας. Οι συγκεκριμένοι ταξιδιώτες επιλέγουν τον προορισμό τους ανάλογα την εμπειρία που επιθυμούν να αποκομίσουν από την χρήση spa, ιαματικών πηγών, wellness resorts, διαλογισμού, παραδοσιακών θεραπευτικών μεθόδων και άλλων υπηρεσιών. Παράλληλα το ταξίδι θα πρέπει να συνδυάζεται με υγιεινό τρόπο διατροφής, δραστηριότητες ευεξίας όπως ποδηλασία, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους.
- Secondary wellness travelers, οι οποίοι προσπαθούν να διατηρήσουν την ευεξία τους στη χώρα προορισμού χωρίς να έχουν ως κύριο στόχο την παροχή υπηρεσιών ευεξίας. Πιο συγκεκριμένα οι τουρίστες τέτοιου είδους όσες μέρες παραμένουν στη χώρα προορισμού επιθυμούν να τους παρέχονται παράλληλα υπηρεσίες όπως γυμναστήριο, μασάζ, υγιεινή διατροφή

Ο τουρισμός ευεξίας είναι υψηλής απόδοσης διότι μόνο το 2017 ένας τουρίστας ευεξίας ξόδεψε κατά μέσο όρο 1,528\$ ανά ταξίδι δηλαδή 53% πιο πάνω από ένα διεθνή τουρίστα που δεν κάνει χρήση υπηρεσιών ευεξίας.

Ένας εσωτερικός τουρίστας ξόδεψε για χρήση υπηρεσιών ευεξίας 609\$ ανά ταξίδι δηλαδή 178% πιο πάνω από έναν εσωτερικό τουρίστα που δεν κάνει χρήση υπηρεσιών ευεξίας.

2.3 Κόστη και Οφέλη του Τουρισμού ευεξίας

2.3.1 Πλεονεκτήματα του Τουρισμού Ευεξίας

- ✚ Τα έσοδα από τους τουρίστες υγείας δεν είναι ποτέ ανάλογα με τον αριθμό αυτών, διότι ο κάθε τουρίστας υγείας συνοδεύεται από έναν και περισσότερους συνοδούς, με αποτέλεσμα τα έσοδα να είναι διπλάσια.
- ✚ Αναπτύσσεται με αυτόν τον τρόπο ένας μηχανισμός ανάπτυξης όλης της εθνικής οικονομίας της χώρας διότι αναπτύσσει την επιχειρηματικότητα του, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες στον χώρο της αγοράς. Προσφέρει νέες θέσεις εργασίας και αξιοποιεί το επιστημονικό δυναμικό της εκάστοτε χώρας. Απόρροια αυτών είναι η μείωση της ανεργίας και της αναγκαστικής μετανάστευσης.
- ✚ Βελτιώνει και εξελίσσει συνεχώς τις παροχές περίθαλψης, την ποιότητα, το επίπεδο εγκαταστάσεων, καθώς ο τουρίστας υγείας αναζητά ποιοτική παροχή υπηρεσιών. Μέσω των βελτιώσεων στις υπηρεσίες και οι πολίτες της εκάστοτε χώρας απολαμβάνουν καλύτερες υπηρεσίες. (Ματαράγκας, 2012 σελ.23)

2.3.2 Μειονεκτήματα του Τουρισμού Ευεξίας

- ✚ Η ανάπτυξη του τουρισμού ευεξίας απαιτεί υψηλές επενδύσεις σε υποδομές και ιατρική τεχνολογία για να προσελκύσει τουρίστες υγείας. Επιπλέον για την ανάπτυξη των υπηρεσιών τουρισμού υγείας απαιτείται εξειδικευμένο επώνυμο ανθρώπινο δυναμικό, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος του. Οι μονάδες τουρισμού υγείας επειδή αποτελούν συστήματα υψηλής έντασης και υψηλού καταμερισμού εργασίας έχουν υψηλό κόστος εργασίας.
- ✚ Η απουσία ενός ρυθμιστικού και κανονιστικού πλαισίου σε διεθνές πλαίσιο του ιαματικού τουρισμού κάτω από το πρίσμα κοινών ορών και προϋποθέσεων, δημιουργεί την ανάγκη οι χρήστες να αναζητούν πριν την προέλευση στην χώρα προορισμού και την χρήση υγειονομικών υπηρεσιών συλλογή πιστοποιητικών ποιότητας και διαπιστεύσεων από τοπικούς ή διεθνείς οργανισμούς, με την ύπαρξη πιστοποιητικών ποιότητας οι τουρίστες υγείας αισθάνονται περισσότερο ασφάλεια και εμπιστοσύνη. Ένα ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο θα έδινε την δυνατότητα να μειωθεί η ύπαρξη της γραφειοκρατίας και των ιδιαίτερα χρονοβόρων διαδικασιών.
- ✚ Θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό η ύπαρξη ενός θεσμικά υπεύθυνου οργανισμού, που θα είναι αρμόδιο να παρέχει αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες που οι χρήστες ιαματικού τουρισμού θα πρέπει να κάνουν. Οι περισσότεροι από

τους χρήστες καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια και χρόνο για εύρεση και σωστή επιλογή υπηρεσιών ιατρικού τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1 Ιστορική Εξέλιξη Ιαματικού Τουρισμού

Κατά την αρχαιότητα η χρήση του νερού στην υπηρεσία της ανθρώπινης σωματικής και ψυχικής υγείας αποτελεί γεγονός αναμφισβήτητο, οι ιαματικές πηγές έχουν προσφέρει έναν ισχυρό ιατρικό προσανατολισμό με ιδιαίτερη επιτυχία και κατ'επέκταση τουριστικό προσανατολισμό, στα πλαίσια του τουρισμού υγείας (Bennett et al.,2004). Οι αρχαίοι Έλληνες γιατροί και φυσιοδίφες ήταν οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με τις ιαματικές πηγές και τα μεταλλικά νερά, ο Ηρόδοτος είναι ο πρώτος παρατηρητής ιαματικών πηγών που συνέστησε την λουτροθεραπεία, ταυτόχρονα ο Ιπποκράτης τον 5^ο π.χ αιώνα καθόρισε τις ασθένειες για τις οποίες συνιστάται η χρήση των ιαματικών πηγών αλλά και καθόρισε τους πρώτους κανόνες για τα μπάνια. Οι μαθητές του προέβησαν στην πρώτη κατάταξη των θερμομεταλλικών πηγών ανάλογα με το χρώμα, την οσμή και τη γεύση. Πολλοί φιλόσοφοι, γεωγράφοι, ιατροί απέδωσαν την θεραπευτική ιδιότητα των φυσικών πηγών, με αποτέλεσμα να συμπορευόταν η ιατρική με την φυσική θεραπεία. Τρανό παράδειγμα αυτού αποτέλεσαν τα λεγόμενα Ασκληπιεία που αποτέλεσαν τα πρώτα κέντρα υγείας, η χρήση τους ήταν πολυδιάστατη καθώς συνδυάζονταν με ιερούς χώρους κάνοντας τα ιαματικά νερά τόπους λατρείας, αναψυχής και ευεξίας. (ετήσια μελέτη xenia, 2007:22) Οι κτηριακές εγκαταστάσεις αλλά και η διαδικασία του λουτρού στην αρχαία Ελλάδα ονομαζόταν "βαλάνειο", από τα πιο γνωστά Ασκληπιεία είναι εκείνο της Επιδαύρου και ακολουθούσαν στα Μέθανα, στην Κω, στην Σμόκοβο.

Τα λουτρά ήταν εξίσου διαδεδομένα και στην ρωμαϊκή εποχή όπου ήταν χτισμένα σύμφωνα με τα ελληνικά πρότυπα και λειτουργούσαν σε ιδιωτικό και δημόσιο πλαίσιο, οι ρωμαίοι αυτοκράτορες θεωρούσαν απολύτως αναγκαία την κατασκευή ενός λουτρικού συγκροτήματος το οποίο συνήθως έπαιρνε το όνομα τους. Οι υπηρεσίες που διέθεταν τα λουτρά ήταν απεριόριστα πολλές: μασάζ, αποτριχώσεις, κομμώσεις, περιποίηση άκρων, αισθητική προσώπου και σώματος, η χωρητικότητα των λουτρών ήταν πάνω από 1500 άτομα και με 3000 μαρμάρινες ατομικές μπανιέρες. (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:46). Η λουτροθεραπεία κατά τον 12^ο και 13^ο αιώνα αποκτά σημαντική θέση στο κοινωνικό σύνολο όταν η τάξη των μεγαλεμπόρων αρχίζει την ανοδική της πορεία και τα λουτρά αποκτούν ιδιαίτερη χρηστική σημασία, την ίδια περίοδο άνοδη παρουσία έχει η λουτρική διαδικασία και στην Γερμανία όπου εγκαινιάζεται ένα είδος εφιδρωτικού μπάνιου με ζεστό αέρα που

μοιάζει με την σημερινή σάουνα. Στον μουσουλμανικό πολιτισμό τα δημόσια λουτρά στηρίζονταν στην άποψη περί υγιεινής και θρησκευτικής λειτουργίας, αφορούσε το βαθύ σωματικό καθαρισμό και την πνευματική υπέρβαση. Οι μουσουλμάνοι έπρεπε να χρησιμοποιούν το φρέσκο τρεχούμενο νερό και όχι το στατικό των λουτήρων, αυτή η περιγραφή θυμίζει το χαμάμ το οποίο από εκείνοι την εποχή έως σήμερα αποτελεί στοιχείο λουτρικών εγκαταστάσεων. Τον 16^ο αιώνα η αναζήτηση από γιατρούς της εποχής γύρω από τα φυσικά φαινόμενα των ιαματικών πηγών και τις ιδιότητες τους έφερε στο φώς μια σειρά από ανακαλύψεις που σχετίζονταν με τους κανονισμούς και τις απαγορεύσεις, ο Γερμανός Lorenz Fries (1519) κατέθεσε γραπτές τις πρώτες βαλνεολογικές οδηγίες για τον χρόνο παραμονής στο λουτρό, την απαραίτητη ησυχία και την χρήση λασπο-επιθεμάτων. Ο Conrad Gessner (1535) θεωρείται ο θεμελιωτής της Ελβετικής Βαλνεολογίας, ανέφερε την εγκράτεια της κούρας, ασχολήθηκε με την ποσιθεραπεία και προσδιόρισε την ανώτερη κατάποση νερού σε 1,53 λίτρα την ημέρα αντί των 1,012 λίτρων. (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:50-51).

Η οριστική αλλαγή των ιαματικών πηγών πραγματοποιήθηκε τον 17^ο και 18^ο αιώνα όπου δημιουργούνται ξανά τα ρωμαϊκά λουτρά και μετατρέπονται σε σύγχρονα κέντρα παραθερισμού, (ετήσια μελέτη xenia, 2007:23) προσδιορίζονται νέες οδηγίες και αυστηροί κανόνες περί εγκαταστάσεων όσο και για την είσοδο και συμμετοχή των χρηστών, τα πολύωρα μπάνια του παρελθόντος χαρακτηρίστηκαν ανθυγιεινά και απαγορεύτηκαν. Από το 19^ο έως σήμερα η ανάπτυξη σύγχρονων ιαματικών κέντρων έχει γίνει επίκεντρο θέμα καθώς προσελκύει εκατομμύρια τουρίστες υγείας ανά τον κόσμο, τα ιαματικά κέντρα λειτουργούν κάτω από το πρίσμα της ολιστικής προσέγγισης του ατόμου δηλαδή συνδυάζει την βελτίωση της υγείας του ατόμου μέσα από ένα περιβάλλον κατάλληλο για χαλάρωση και αναψυχή, ενώ οι θεραπείες που λαμβάνουν μέρος δεν αφορούν μόνο την επανορθωτική θεραπεία ούτε μόνο την προληπτική αλλά βασίζεται στην προώθηση της υγείας. (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:54)

3.2 Εννοιολογική Προσέγγιση του όρου Τουρισμός Ευεξίας

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, *“μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων”*. Ο τουρισμός και τα ταξίδια συνδέονται στενά με την βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, η οποία αποτελεί μία από τις βασικές συνιστώσες της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής, για αυτό το λόγο ο στόχος της βελτίωσης ή της αποκατάστασης της υγείας μέσω της πραγματοποίησης ενός ταξιδιού υπήρξε ανέκαθεν ισχυρό ταξιδιωτικό κίνητρο. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η εξέλιξη του τουρισμού ευεξίας προς τον τουρισμό υγείας. (ετήσια μελέτη xenia, 2007:13)

Συνεπώς, τα τουριστικά κέντρα κατατάσσονται γενικά σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με το προσφερόμενο προϊόν στο συγκεκριμένο θέρετρο: 1) στα κέντρα ιαματικού τουρισμού (spa) και 2) στα κέντρα τουρισμού υγείας (health resorts). Αυτό σημαίνει ότι, αν το προϊόν έχει ως στόχο την θεραπεία, σε περιβάλλον ποιότητας για ξεκούραση και αναψυχή, τότε οι λουτροπόλεις είναι γνωστές ως κέντρα ιαματικού τουρισμού. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή αν το προϊόν έχει ως σκοπό την ξεκούραση και την αναψυχή, τότε έχουμε τα κέντρα τουρισμού υγείας.

Ο τουρισμός υγείας και ο ιαματικός τουρισμός, αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες, έστω και αν έχουν κοινό σκοπό την πρόληψη, την επανάκτηση και τη διατήρηση της υγείας, προκύπτει ότι ο τουρισμός υγείας είναι η εξέλιξη του ιαματικού τουρισμού, ενώ ο ιαματικός τουρισμός είναι η εξέλιξη του θερμαλισμού.

Στα ίδια πλαίσια βρίσκεται ένα καινούριο, δυναμικά ανερχόμενο τμήμα του τουρισμού, ο τουρισμός ευεξίας. Θεωρείται ως υποκατηγορία του τουρισμού υγείας και τοποθετείται μεταξύ των διακοπών αναψυχής και των κέντρων ιαματικού τουρισμού (spa), *«πρόκειται για ένα είδος τουρισμού το οποίο επιλέγει ο επισκέπτης με στόχο την προσωπική ευεξία και χαλάρωση, αλλά και την χαλάρωση με εναλλακτικές- παραϊατρικές μεθόδους θεραπείας, όπως είναι οι πρακτικές- παραδοσιακές μέθοδοι, άσκηση, η αξιοποίηση των ιδιοτήτων των ιαματικών πηγών»*, (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:21) ενώ συμπεριλαμβάνει διαφορετικές απόψεις περί υγείας που συναντώνται σε διάφορες κουλτούρες. Σύμφωνα με το νόμο 3498/2006 - ΦΕΚ 230/Α'/24.10.2006, *«ο Ιαματικός Τουρισμός είναι μια ειδική μορφή παροχής τουριστικών υπηρεσιών σε περιοχές των οποίων κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί*

η χρήση αναγνωρισμένων ιαματικών φυσικών πόρων σε ειδικές εγκαταστάσεις». Ο Τουρισμός Ευεξίας αποτελεί την πιο σύγχρονη μορφή Τουρισμού Υγείας και προωθείται παγκοσμίως. Όταν εμφανίστηκε ο συγκεκριμένος κλάδος απευθυνόταν μόνο σε πελάτες υψηλής οικονομικής επιφάνειας. Σήμερα ο Τουρισμός Ευεξίας απευθύνεται στο μεγαλύτερο μέγεθος της αγοράς, καθώς εμφανίζονται διαρκώς νέα κέντρα τα οποία απευθύνονται σε πελάτες με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, αφού παρέχουν υπηρεσίες διαμονής και ευεξίας σε χαμηλότερο κόστος.

Τα στοιχεία γύρω από τα οποία επικεντρώνεται είναι:

- στο πνεύμα (πνευματική άσκηση/παιδιά)
- το σώμα (φυσική κατάσταση/ομορφιά)
- την χαλάρωση (ξεκούραση/περισυλλογή)
- η υγεία (διατροφή/ δίαιτα)

ως επιμέρους παράγοντες :

- την περιβαλλοντική συνείδηση
- την ανάγκη κοινωνικοποίησης (Muller & Lanz-Kaufmann, 2001)

Ταξίδι που στηρίζεται στην ευεξία

Ταξίδι που δεν στηρίζεται στην ευεξία

1. Υγιεινός τρόπος ζωής	1. Μη υγιεινό και υπερβολικό φαγητό
2. Χαλάρωση	2. Στρες ταξιδιού
3. Σύνδεση- Κοινωνικοποίηση	3. Κατανάλωση ποτού
4. Αυθεντικές Εμπειρίες	4. Ελάχιστες ώρες ύπνου
5. Πρόληψη Ασθενειών	5. Διακοπή από την φυσική κατάσταση

Πηγή: www.globalwellnessunit.com

3.3 Οι πυλώνες του τουρισμού ευεξίας

Ο τουρισμός ευεξίας για να λειτουργήσει αποτελεσματικά χρειάζεται ένα ευρύ πεδίο παραγωγής που απαρτίζεται από επιμέρους υποσύνολα όπου το κάθε ένα επέχει στρατηγική θέση, με το να προσφέρει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του. Σύμφωνα με το Global wellness institute, ο πρώτος πυλώνας του τουρισμού ευεξίας είναι η φιλοξενία δηλαδή οι υπηρεσίες που διευκολύνουν τους καταναλωτές, όπως τα ξενοδοχεία, οι τουριστικοί προορισμοί, τα εστιατόρια και την δυνατότητα ενοικιασμού

αυτοκινήτων. Ο δεύτερος παράγων είναι οι ζεστές/ μεταλλικές πηγές, τα γυμναστήρια, ο τρίτος παράγοντας είναι οι παροχές υγειονομικής περίθαλψης, προσκόμιση σε νοσοκομεία αν χρειαστεί και ασφαλιστική κάλυψη, ο τέταρτος και τελευταίος παράγοντας είναι η κυβέρνηση με το υπουργείο τουρισμού και την προώθηση του τουρισμού μέσω αυτού καθώς και το υπουργείο υγείας και οικονομικής ανάπτυξης.

Πηγή: Global Wellness Institute,2013:14

3.4 Διάκριση εγκαταστάσεων τουρισμού ευεξίας

Οι εγκαταστάσεις που παρέχουν υπηρεσίες ιαματικού τουρισμού διαχωρίζονται σε:

- Εγκαταστάσεις ιαματικών πηγών/ υδροθεραπευτήρια (spa κλασικού τύπου) με ξενοδοχεία για διαμονή των επισκεπτών στην περιοχή.
- Ξενοδοχεία σε περιοχές ιαματικών πηγών που διαθέτουν λουτήρες και ιαματικά νερά.
- Σύγχρονες πολυτελείς ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις που συνδυάζουν τη χρήση του ιαματικού νερού και με άλλες παροχές ευεξίας και περιποίησης.

Για να γίνει πιο εύκολη η διάκριση μεταξύ των εγκαταστάσεων, είναι απαραίτητο να κατηγοριοποιηθούν τα κέντρα ευεξίας, ως ακολούθως:

- *Ιαματικά κέντρα*, όπου οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων των ιαματικών νερών, των ιαματικών αερίων ή πυλών σε χώρο που βρίσκεται κοντά σε ιαματικές πηγές.
- *Κέντρα υδροθεραπείας*, όπου οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών δυνατοτήτων του νερού με ή χωρίς χημικά προσθέματα, που μπορεί επίσης να διαθέτουν ή και να μην διαθέτουν παρασκευαζόμενα αέρια και μεταφερόμενους πηλούς. Οι εγκαταστάσεις δεν είναι απαραίτητο να γειτνιάζουν με ιαματικές πηγές.
- *Κέντρα θαλασσοθεραπείας*, (υδροθεραπεία με θαλασσινό νερό) στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών και χημικών ιδιοτήτων του θαλασσινού νερού, των προϊόντων που παράγονται από αυτό όπως ο θαλασσινός πηλός, τα φύκια.
- *Κέντρα κλιματοθεραπείας*, στα οποία οργανώνεται η εκμετάλλευση των φυσικών ιδιοτήτων του κλίματος της περιοχής, σε συνδυασμό με πρόσθετες φροντίδες υγείας και αισθητικής περιποίησης.
- *Κέντρα που παρέχουν υπηρεσίες* υγιεινής, χαλάρωσης, διατροφής, γυμναστικής, ολιστικών θεραπειών που δεν έχουν καμία σχέση ή εξάρτηση από φυσικούς υδάτινους ή ιαματικούς πόρους.

Σύμφωνα με την International Spa Association και οι διάφορες κατηγορίες κέντρων Spa προάγουν τον τουρισμό ευεξίας και κατηγοριοποιούνται σε:

- Mineral Springs Spa, οι εγκαταστάσεις τους διαθέτουν θερμομεταλλικά νερά ή θαλάσσιο νερό, το οποίο χρησιμοποιείται ως βάση για διάφορες θεραπείες.
- Resort/ Hotel Spa, τα οποία προσφέρουν πλήθος υπηρεσιών για την αισθητική περιποίηση και την διατήρηση καλής φυσικής κατάστασης. Οι υπηρεσίες αυτές αποτελούν συμπληρωματικό τμήμα ενός τουριστικού πακέτου.

3.5 Ιαματικός τουρισμός- Θερμαλισμός

Όπως προαναφέρθηκε ο τουρισμός ευεξίας στηρίζεται στο μεγαλύτερο μέρος του από τον ιαματικό τουρισμό που στην σύγχρονη εποχή έχει πάρει τον όρο του θερμαλισμού, δηλαδή αποτελεί το ευρύ πεδίο θεραπευτικών και προληπτικών για την σωματική αλλά

και ψυχική υγεία εφαρμογών, οι οποίες πραγματοποιούνται με τη χρήση φυσικών ιαματικών πηγών. (ετήσια μελέτη xenia, 2007:17)

Είναι γνωστό ότι η Ελλάδα είναι μια από τις πλουσιότερες χώρες σε φυσικές πηγές μεταλλικού νερού, θερμού ή ψυχρού. Η απογραφή του 1938, μετά από έρευνα, το νερό αναβλύζει από 750 διαφορετικά γεωγραφικά σημεία στο σύνολο σχεδόν του Ελλαδικού χώρου, και κυρίως στην περιφέρεια, σε περιοχές με εξαιρετο φυσικό περιβάλλον και κλίμα. Περαιτέρω στοιχεία αναφέρουν ότι καταγεγραμμένες πηγές θερμομεταλλικών νερών στην Ελλάδα ανέρχονται συνολικά σε 822, από τις οποίες οι 750 (91,5%) είναι αξιοποιήσιμες σε σχέση με τις ιαματικές ιδιότητές τους. (ελληνική ακαδημία ιαματικής ιατρικής, <https://www.thermalmedicineacademy.gr>)

3.5.1 Τρόποι χρήσης των Ιαματικών Πηγών

Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν και οι θερμοπηγές, με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός).

Η γεωγραφική κατανομή των πηγών δεν είναι τυχαία, καθώς συνδέεται είτε με τεκτονικά γεγονότα, όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών του Καϊάφα, της Κυλλήνης και του Λαγκαδά, είτε με ηφαιστειακές δραστηριότητες όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών των Μεθάνων, της Μήλου, της Λέσβου, της Σαμοθράκης και της Λήμνου.

Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλαπλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθρικά και οι ρευματοπάθειες, και διακρίνεται σε δύο είδη:

- την *εσωτερική*, η οποία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία, δηλαδή, την πόση ιαματικών νερών, η οποία ενδείκνυται για την θεραπεία παθήσεων του γαστρεντερικού, του πεπτικού και του ουροποιητικού συστήματος. Η ποσιθεραπεία διακρίνεται στην επιτόπιο ποσιθεραπεία, που γίνεται με την επίσκεψη των ατόμων στις ιαματικές πηγές και στην μη επιτόπιο ποσιθεραπεία, που γίνεται με τη λήψη μεταλλικού νερού από εμφιαλωμένες συσκευασίες οι οποίες κυκλοφορούν στο εμπόριο για λόγους θεραπείας

ή για λόγους συνήθειας, υγιεινής διατροφής. Για ποσιθεραπεία συνίστανται η ιαματική πηγή Καλλιθέας στη Ρόδο.

Στην εσωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνεται επίσης η εισπνοθεραπεία. Όταν το νερό χρησιμοποιείται με την αέρια μορφή του τότε πρόκειται για την εισπνοθεραπεία κατά την οποία ο ασθενής εισπνέει υδρομεταλλικούς ατμούς για θεραπευτικούς σκοπούς. Επίσης εισπνοθεραπεία επιτυγχάνεται και με ρινοπλήσεις. Είναι μια μορφή εσωτερικής υδροθεραπείας, Ενδείκνυται για θεραπεία κυρίως αναπνευστικών παθήσεων όπως βρογχικό άσθμα, αλλεργίες, χρόνια βρογχίτιδα. Για την εισπνοθεραπεία εξειδικεύονται κατά σειρά κυρίως οι πηγές της Κυλλήνης , του Σμοκόβου, των Θερμοπυλών παλαιότερα διότι σήμερα υπολειτουργούν καθώς και άλλες πηγές στην Ικαρία, στην Πέλλα και στη Μυτιλήνη.

- την *εξωτερική*, η οποία περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιωνίσεις, όπου για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με ψηλή ή χαμηλή πίεση, τις υδρομαλάξεις, όπου το σώμα δέχεται την πίεση του νερού, την υδροκινησιοθεραπεία, δηλαδή τον συνδυασμό λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό και την πηλοθεραπεία, όπου εφαρμόζεται πηλός, που έχει «ωριμάσει» σε διάφορα σημεία του σώματος, τα οποία υποφέρουν.

Ένας άλλος τρόπος να χρησιμοποιήσει κάποιος τις ιαματικές πηγές είναι η θαλασσοθεραπεία. Η θαλασσοθεραπεία η οποία είναι μια μορφή αγωγής υγείας κατά την οποία γίνεται χρήση θαλασσινού νερού ή και άλλων φυσικών πόρων για θεραπεία, πρόληψη, φυσική κατάσταση.

Ενδείκνυται για:

- Παθήσεις του καρδιαγγειακού συστήματος
- Παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος
- Δερματολογικές παθήσεις
- Μυοσκελετικές παθήσεις
- Ρευματικές παθήσεις κ.ά.

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα λειτουργούν αρκετά θαλασσοθεραπευτικά κέντρα , ενσωματωμένα σε πολυτελή ξενοδοχεία. Βασική αρχή της θαλασσοθεραπείας είναι η θέρμανση του θαλασσινού νερού γύρω στους 35 – 37° C. Αναγκαία προϋπόθεση ενός

κέντρου θαλασσοθεραπείας είναι η εγκατάσταση να βρίσκεται δίπλα στη θάλασσα και το νερό να αντλείται σε απόσταση τουλάχιστον 400 μέτρων από την ακτή και από βάθος 2,5 μέτρων.

Η πηλοθεραπεία αποτελεί μορφή θεραπευτικής αγωγής. Πραγματοποιείται με ώριμο θεραπευτικό πηλό και ενδείκνυται για:

- Παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος
- Γυναικολογικές παθήσεις
- Δερματολογικές παθήσεις
- Αρθροπάθειες
- Εκζέματα
- Ψωριάσεις κ.ά.

Η εφαρμογή του πηλού στο ανθρώπινο σώμα είναι ολική ή μερική με εμβάπτιση του σώματος σε αυτόν ή με τοπική επάλειψη. Η αγωγή μπορεί να περιλαμβάνει από 10 έως 15 εφαρμογές, με διακοπή 1-2 ημερών και ο χρόνος διάρκειάς της είναι 20 λεπτά. Η θερμοκρασία του πηλού πρέπει να είναι γύρω στους 44° Κελσίου. Ο χώρος που πραγματοποιείται η πηλοθεραπεία πρέπει να πληρεί τις συνθήκες καθαριότητας και αερισμού. (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:85)

Είναι γεγονός ότι το κλίμα επηρεάζει περισσότερο από κάθε άλλο οικολογικό στοιχείο την ανθρώπινη υγεία. Περιοχές στις οποίες εφαρμόζεται η κλιματοθεραπεία ως αγωγή για τη φροντίδα της ανθρώπινης υγείας δεν συναντάμε σε κάποια περιοχή της χώρας

μας επίσημα. Παρατηρούμε ωστόσο ότι η κλιματοθεραπεία εφαρμόζεται έμμεσα σε πολλές περιοχές ιαματικών πηγών και ότι η παραμονή των επισκεπτών στα λουτρά γίνεται για το υγιεινό κλίμα. Διαπιστώνουμε π.χ. στα Θέρμα Ικαρίας, στα Καμένα Βούρλα, στη Σαμοθράκη, στο Λουτράκι και αλλού, πως ο επισκέπτης δέχεται την ευεργετική επίδραση του κλίματος.

Στη χώρα μας δεν αναγνωρίσαμε «τόπους ή θερμαλιστικά περιβάλλοντα κλιματοθεραπείας». Θέτοντας τις αναγκαίες προϋποθέσεις αναγνώρισης τόπων ανάρρωσης – κλιματοθεραπείας στην ουσία αναγνωρίζουμε αυτό που ήδη γίνεται. Έτσι αναδεικνύονται και νέες διαστάσεις του θερμαλισμού και ιδιαίτερα στη χώρα μας που διακρίνεται για τα διαφορετικά της περιβάλλοντα. Ως αυτόνομη αγωγή η κλιματοθεραπεία ασκείται σε ειδικά κέντρα, κυρίως στην κεντρική Ευρώπη. Το θαλάσσιο κλίμα ειδικά ενδείκνυται για:

- Παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος
- Παθήσεις του νευρικού συστήματος
- Μεταβολικές διαταραχές κ.ά.

Το ορεινό κλίμα ενδείκνυται για:

- Παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος
- Παθήσεις του αγγειακού συστήματος κ.ά.

Στοιχεία που ενδιαφέρουν την κλιματοθεραπεία π.χ. είναι η θέση μιας περιοχής πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, η βαρομετρική πίεση, η θερμοκρασία του αέρα, το ύψος της βροχής, η υγρασία, η ένταση και η κατεύθυνση του ανέμου, η νέφωση και η ένταση της ηλιακής ακτινοβολίας κλπ. Στην εφαρμογή της αποφασιστικό ρόλο παίζουν οι ιδιομορφίες του τοπίου, το αποτέλεσμα της ακτινοβολίας του εδάφους και άλλοι παρόμοιοι παράγοντες. Η χώρα μας διαθέτει πολλούς τόπους για βιοκλιματοθεραπεία. (Σύνδεσμος Δήμων Ιαματικών Πηγών)

3.5.2 Ιαματική θεραπεία- Παθήσεις

Η Ιαματική Λουτροθεραπεία εφαρμόζεται σε ένα μεγάλο αριθμό ασθενειών από τα περισσότερα συστήματα (αναπνευστικό, κυκλοφορικό, πεπτικό, νευρικό, μυοσκελετικό, δέρμα κλπ). Όπως αναφέρει ο διδάκτωρ Ιατρικής Πανεπιστημίου Μοναχού και ιατρός-ρευματολόγος, Α. Σαρακιώτης στην έρευνά του περί ιαματικής λουτροθεραπείας, οι

παθήσεις που αντιμετωπίζει η ιαματική θεραπεία είναι ποικίλων ειδών. Συγκεκριμένα, αναφέρονται εδώ οι εξής :

- **Ρευματικές παθήσεις** (φλεγμονώδεις ρευματικές παθήσεις, εκφυλιστική αρθροπάθεια, δισκοπάθειες, ψυχογενής ρευματισμός)
- **Παθήσεις κυκλοφορικού συστήματος** (αρτηριακή υπέρταση, χρόνιες φλεβίτιδες)
- **Παθήσεις δερματικές** (έκζεμα, δερματίτιδες)
- **Παθήσεις γυναικολογικές** (λευκόρροια, ανεπάρκεια ωοθηκών)
- **Παθήσεις περιφερικών νεύρων** (νευραλγίες)
- **Σύνδρομα από διαταραχές του νευροφυτικού συστήματος**

3.5.3 Κανόνες Λουτροθεραπείας

Για τους χρήστες της Ιαματικής Λουτροθεραπείας η εφαρμογή της είναι απλή, όπως υποστηρίζει ο Α. Σαρακιώτης στην έρευνά του. Παρ'όλα αυτά υπάρχουν κάποιοι γενικοί κανόνες που θα πρέπει να ακολουθούνται.

1. Πριν την έναρξη της θεραπείας θα μελετηθεί η συνύπαρξη άλλων παθήσεων που αποκλείουν ή περιορίζουν την Ιαματική Λουτροθεραπεία όσον αφορά τη διάρκεια, τη θερμοκρασία, τους τρόπους εφαρμογής.

2. Θα μελετηθεί η νόσος του πάσχοντος και ανάλογα θα καθοριστούν η διάρκεια, η θερμοκρασία, το είδος θεραπείας (δηλαδή λουτρό, υδρομαλάξεις, ατμόλουτρα, λασπόλουτρα), καθώς και η περιοχή εφαρμογής τους (πχ. αυχέννας, μέση, χέρια, γόνατα).

3. Εξετάζεται αν ο άρρωστος ακολουθεί κάποια θεραπεία που συνήθως δεν πρέπει να διακόπτεται.

4. Γίνεται επανεξέταση στη μέση της θεραπείας που διαρκεί τρεις εβδομάδες συνήθως και στο τέλος. Ο άρρωστος εφοδιάζεται με επιστολή του γιατρού των λουτρών με τις παρατηρήσεις του για τον θεράποντα γιατρό.

5. Οι διάφορες θεραπείες γίνονται συνήθως **το πρωί** και διαρκούν **λίγα λεπτά μέχρι και μία ώρα** ανάλογα με το είδος.

Το ευεργετικό αποτέλεσμα έρχεται σε λίγες εβδομάδες από την λήξη της Ιαματικής Λουτροθεραπείας αλλά συχνά στη διάρκειά της. Από μερικούς συνίσταται η τμηματική Ιαματική Λουτροθεραπεία στην αρχή και στο τέλος της Λουτρικής περιόδου.

3.6 Κατανομή Ιαματικών Πηγών στην Ελλάδα

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε ιαματικές πηγές με νερά που έχουν ποικίλη φυσικοχημική σύσταση και ενδείκνυνται για εφαρμογή στην σύγχρονη φυσική υδροθεραπεία. Έχοντας ως βάση την έρευνα του ιατρού-ρευματολόγου, Α. Σαρακιώτη, τα νερά των φυσικών ή ιαματικών πηγών είναι νερά, που πηγάζουν από πετρώματα και βράχους που βγαίνουν από τα έγκατα της γης. Είναι μεταλλικά νερά που περιέχουν διαλυμένα μεταλλικά συστατικά – όπως νάτριο, κάλιο, ασβέστιο, μαγνήσιο, πάριο, σίδηρο, ιώδιο, φώσφορο και θείο – ή αέρια – όπως διοξείδιο του άνθρακα, υδρόθειο, άζωτο, οξυγόνο και υδρογόνο. Τα νερά αυτά έχουν βαθμό οξύτητας και είναι ή όξινα ή αλκαλικά ή και ουδέτερα. Έτσι συχνά ακούμε ότι μία πηγή είναι θειούχος αλκαλική ή χλωρονατριούχος ή ραδιούχος. Αυτό σημαίνει ότι στην πηγή αυτή υπερισχύει ένα συστατικό περισσότερο από τα άλλα. Η θερμοκρασία των φυσικών πηγών είναι διάφορη επίσης και φτάνει μέχρι και τους 60°C και ακόμα περισσότερο.

Η Λουτροθεραπεία βασίζεται στις παρακάτω κύριες ιδιότητες του Ιαματικού νερού :

- 1. Στο θερμικό ερέθισμα**
- 2. Στο μηχανικό ερέθισμα**
- 3. Στην επίδραση των φυσικοχημικών συστατικών του Ιαματικού νερού**

Το θερμικό ερέθισμα είναι σπουδαίο στην Λουτροθεραπεία και αποτελεί βασική μορφή θερμοθεραπείας. Για να υπάρχει θερμικό ερέθισμα πρέπει η θερμοκρασία του νερού να είναι μεγαλύτερη από 34°C. Ο θερμικός παράγοντας δρα με πολλούς τρόπους, όπως είναι η διάταση αγγείων, η τοπική εφίδρωση, η ανάπαυση των μυών. Σε θερμοκρασίες λοιπόν άνω των 38-40°C ζεσταίνονται οι μύες, η αντίστασή τους ελαττώνεται και ακολουθεί χαλάρωση, με αποτέλεσμα ανακούφιση από τον πόνο και διευκόλυνση των κινήσεων. Σε υψηλότερες θερμοκρασίες γίνεται απορρόφηση του υγρού των αρθρώσεων και διείσδυση μεταλλικών στοιχείων.

Όσον αφορά το μηχανικό παράγοντα, η δράση του στηρίζεται στους νόμους του Αρχιμήδη που αναφέρονται στην άνοση και στην υδροστατική πίεση. Στο νερό, το ανθρώπινο σώμα γίνεται ελαφρύτερο, οι κινήσεις ευκολότερες, επέρχεται μυοχαλάρωση, απορρόφηση οίδημάτων και ευνοϊκή επίδραση στον ψυχισμό.

Η θεραπευτική δράση του φυσικοχημικού παράγοντα του μεταλλικού νερού, εμπειρική γνώση από την αρχαιότητα, τίθεται σε επιστημονική βάση. Η δράση του ιαματικού νερού προλαμβάνει ρευματικές παθήσεις, συνεισφέρει στην ανακούφιση από τον πόνο,

την ελάττωση φλεγμονής ,την βελτίωση κινητικότητας των αρθρώσεων και τέλος στην κατανίκηση της αναπηρίας. Σε ορισμένες από τις ιαματικές πηγές στην Ελλάδα που έχουν σύγχρονο εξοπλισμό εφαρμόζονται και οι νέες μέθοδοι της Λουτροθεραπείας όπως υδρομαλάξεις, ασκήσεις γυμναστικής, φυσιοθεραπεία. Ο Ιαματικός Τουρισμός στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουόμενων προσέρχεται κατά πρώτον τον μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος σε σχέση με τον υπόλοιπο τουρισμό που συμβαίνει το αντίθετο. Συνήθως οι λουόμενοι είναι άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό.

3.6 Διακρίσεις των Ιαματικών Πηγών

Οι ιαματικές πηγές στην χώρα μας, διακρίνονται σε κατηγορίες με βάση διάφορα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών, στην Ελλάδα υπάρχουν 822 πηγές Θερμομεταλλικών νερών, όλων των κατηγοριών. Θερμομεταλλικές πηγές θεωρούνται αυτές που το νερό τους έχει υψηλή θερμοκρασία, ή διαλυμένα άλατα ή αέρια, ή γιατί περιέχουν έστω και σε μικρό ποσοστό ενώσεις ή στοιχεία που δεν συναντώνται στα νερά συνηθισμένων πηγών. Κάποια από αυτά τα στοιχεία είναι το θείο, το ιώδιο, το υδρόθειο και διάφορες ραδιενεργές ουσίες.

Κατά το ΙΓΜΕ (Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών), οι 752 από τις 822 ιαματικές πηγές της Ελλάδας μπορούν να αξιοποιηθούν, ενώ ήδη χρησιμοποιείται σε μεγάλο ή μικρό βαθμό το 42 % από αυτές (348 πηγές). Από αυτές, οι 180 χρησιμοποιούνται για λουτροθεραπεία, οι 20 για πόση και λουτροθεραπεία και οι υπόλοιπες 148 για πόση ύδατος. Εκτός από αυτές τις 822 πηγές, υπάρχουν και οι όξινες πηγές, δηλαδή πηγές που περιέχουν σε μεγάλη ποσότητα διοξείδιο του άνθρακα, των οποίων το νερό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πόσιμο. Αναλυτικότερα οι ιαματικές πηγές διακρίνονται ως εξής:

Με βάση τα **στοιχεία** που περιέχουν, σε:

- Ολιγομεταλλικά νερά, των οποίων η ποσότητα των στοιχείων που περιέχουν είναι μικρότερη από 1gr/kg νερού. Εδώ εντάσσονται οι ακρατοθέρμες και οι ακρατοπηγές.
- Πολυμεταλλικά νερά, των οποίων η συνολική ποσότητα των στοιχείων που περιέχουν είναι μεγαλύτερη του 1gr/kg νερού. Σε αυτή την κατηγορία

περιλαμβάνονται οι οξυπηγές, αλιπηγές, θειϊκονατριούχες, πικροπηγές, γυψοπηγές και οι σιδηρούχες πηγές.

Με βάση την **χωροταξική τους διάταξη** και το μέγεθος της ανάπτυξής τους, διακρίνονται σε:

- Λουτροπόλεις, λουτροπόλεις χαρακτηρίζονται οι χώροι οργανωμένης λουτροθεραπείας, οι οποίοι είναι ενταγμένοι είτε στα μεγάλα, είτε στα μικρά αστικά κέντρα. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, ως λουτροπόλεις θεωρούνται το Λουτράκι, η Κορινθία, τα Καμένα Βούρλα, η Αιδηψός, τα Μέθανα, η Πρέβεζα και η Ικαρία.
- Λουτρικά Πολυλειτουργικά Κέντρα. Τα κέντρα αυτά είναι χώροι με εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας και αναψυχής που λειτουργούν αυτόνομα προς τους κοντινούς οικισμούς. Στην Ελλάδα μερικά από τα πιο γνωστά είναι στο Λουτράκι Αριδαίας και στη Θέρμη Λέσβου .
- Πολυλειτουργικά συγκροτήματα θεραπευτικού τουρισμού. Είναι χώροι με οργανωμένες εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας και αναψυχής που έχουν άνετη σχέση με το οικιστικό δίκτυο της περιοχής και λειτουργούν ανεξάρτητα από αυτό. Σε αυτά τα συγκροτήματα μέσα, αναπτύσσεται αποκλειστικά ο θεραπευτικός τουρισμός (Θερμοπόλες Φθιώτιδας).
- Λουτρικοί Σταθμοί. Οι λουτρικοί σταθμοί είναι οι χώροι οι οποίοι διαθέτουν εγκαταστάσεις λουτροθεραπείας σε μικρούς περιφερειακούς οικισμούς τοπικής εμβέλειας, με δραστηριότητες ειδικού θεραπευτικού τουρισμού.

Με βάση την **θερμοκρασία των νερών** τους διακρίνονται σε:

- Ψυχρές ιαματικές πηγές. Τα νερά τους δεν ξεπερνούν σε θερμοκρασία τους 20 βαθμούς Κελσίου και χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο για πόση και εμφιάλωση.
- Υπόθερμες Ιαματικές Πηγές. Συνήθως, είναι πηγές που έχουν θερμοκρασία 20-40 βαθμούς Κελσίου, ενώ είναι χλωρονατριούχες πηγές αλκαλικών γαίων.
- Μεσόθερμες Ιαματικές πηγές. Η θερμοκρασία των νερών τους κυμαίνεται από 35 μέχρι 50 βαθμούς Κελσίου.
- Υπέρθερμες Ιαματικές πηγές. Σε αυτή την κατηγορία πηγών τα θερμομεταλλικά νερά έχουν θερμοκρασία άνω των 50 βαθμών Κελσίου.

Τα θερμομεταλλικά νερά θεωρούνται σημαντικός φυσικός πόρος της χώρας μας λόγω των ιαματικών ιδιοτήτων τους, αλλά και λόγω του ενεργειακού δυναμικού τους.

Η πιθανότητα χρήσης των ιαματικών πηγών για την παραγωγή ενέργειας, σε περιπτώσεις όπου η ποσότητα των νερών, η ένταση ροής και η θερμοκρασία είναι υψηλή, δεν έχει εξεταστεί ακόμα, εκτός κάποιων εξαιρέσεων. Σε πολλές πηγές είναι αξιόλογη η ενεργειακή χρήση των νερών τους, παράλληλα με τη θεραπευτική, όπως η θέρμανση, η ψύξη χώρων και η χρήση τους στην γεωργία.

3.7 Γεωγραφική Κατανομή των Ιαματικών Πηγών στην Ελλάδα

Η Ελλάδα απαριθμεί στο έδαφος της 34 αναγνωρισμένες ιαματικές πηγές οι οποίες κατανέμονται σε όλη την έκταση της:

1. ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΜΠΑΝΙΩΤΗ - ΧΕΛΩΒΑ ΛΥΣΙΜΑΧΙΑΣ, ΖΩΓΟΠΟΥΛΟΥ

2. ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

ΠΗΓΗ ΜΟΥΡΣΤΙΑΝΟΥ ή ΣΩΚΟΥ

3. ΔΗΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ

ΛΟΥΤΡΑ ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΗΣ

4. ΔΗΜΟΣ ΑΛΜΩΠΙΑΣ

ΘΕΡΜΗ ΠΗΓΗ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΑΡΙΔΑΙΑΣ - ΑΛΜΩΠΙΑΣ

5. ΔΗΜΟΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ

ΝΕΡΟ ΓΕΩΤΡΗΣΗΣ ΑΓΡΑΠΙΔΙΑΣ ΛΙΜΝΟΧΩΡΙΟΥ ΑΓ1

6. ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ – ΚΥΛΛΗΝΗΣ

ΝΕΡΟ ΛΟΥΤΡΩΝ ΚΥΛΛΗΝΗΣ

7. ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΗΣ – ΒΟΥΛΑΣ – ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ

ΝΕΡΟ ΛΙΜΝΗΣ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ

8. ΔΗΜΟΣ ΒΙΣΑΛΤΙΑΣ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΛΟΥΤΡΩΝ ΘΕΡΜΩΝ ΝΙΓΡΙΤΑΣ

9. ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΒΗΣ

ΝΕΡΟ ΛΟΥΤΡΩΝ Ν. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ

10. ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΛΟΥΤΡΩΝ ΓΕΡΑΝΙΟΥ ΚΑΪΑΦΑ

11. ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΗΣ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΣΟΥΡΩΤΗ

- 12. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΦΡΥΝΗ-Γ. ΣΚΟΥΡΤΑΝΙΩΤΗ
- 13. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΓΙΑΛΤΡΩΝ ΑΙΔΗΨΟΥ
- 14. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ
- 15. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΛΕΤΤΑΣ ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ ΛΟΥΤΡΩΝ ΑΙΔΗΨΟΥ
- 16. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΚΟΜΠΟΓΙΑΝΝΗ ΛΟΥΤΡΩΝ ΑΙΔΗΨΟΥ
- 17. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ Γ1 ΝΤΑΜΑΡΙΑ ΑΙΔΗΨΟΥ
- 18. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗ & ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΠΑΛΑΛΑ ΣΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ
- 19. ΔΗΜΟΣ ΙΣΤΙΑΙΑΣ – ΑΙΔΗΨΟΥ**
ΠΗΓΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
- 20. ΔΗΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ**
ΝΕΡΟ ΛΟΥΤΡΩΝ ΚΡΗΝΙΔΩΝ ΚΑΒΑΛΑΣ - ΠΗΛΟΣ ΛΟΥΤΡΩΝ ΚΡΗΝΙΔΩΝ ΚΑΒΑΛΑΣ
- 21. ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ**
ΝΕΡΟ ΚΑΝΙΣΤΡΟΥ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
- 22. ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ**
ΝΕΡΟ ΑΠΟ ΠΗΓΑΔΙ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΘΕΡΜΩΝ ΚΑΛΥΜΝΟΥ
- 23. ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ**
ΝΕΡΟ ΛΟΥΤΡΩΝ ΩΡΑΙΑΣ ΕΛΕΝΗΣ
- 24. ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΟΥ**
ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΚΑΚΑΒΟΥ ΚΥΘΟΥ
- 25. ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΙΕΩΝ**
ΝΕΡΟ ΥΠΑΤΗΣ

26. ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΙΕΩΝ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΛΟΥΤΡΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

27. ΔΗΜΟΣ ΜΗΛΟΥ

ΝΕΡΟ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ ΛΑΚΚΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΑ
ΜΗΛΟΥ

28. ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΗΣ

ΝΕΡΟ ΛΟΥΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΘΕΡΜΩΝ ΕΧΙΝΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΥΚΗΣ
Ν. ΞΑΝΘΗΣ

29. ΔΗΜΟΣ ΜΩΛΟΥ – ΑΓ. ΚΩΝ/ΝΟΥ

ΝΕΡΟ ΓΕΩΤΡΗΣΗΣ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ ΜΩΛΟΥ

30. ΔΗΜΟΣ ΜΩΛΟΥ – ΑΓ. ΚΩΝ/ΝΟΥ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ ΚΟΝΙΑΒΙΤΗ - ΚΑΜΜΕΝΑ ΒΟΥΡΛΑ

31. ΔΗΜΟΣ ΠΑΓΓΑΙΟΥ

ΝΕΡΟ ΛΟΥΤΡΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

32. ΔΗΜΟΣ ΣΙΝΤΙΚΗΣ

ΝΕΡΟ ΘΕΡΜΗΣ ΠΗΓΗΣ ΑΓΚΙΣΤΡΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

33. ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΝΟΥ

ΝΕΡΟ ΠΗΓΗΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΚΥΘΝΟΥ ΚΑΙ

34. ΔΗΜΟΣ ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΝΕΣΤΙΟΥ

ΠΗΓΗ ΘΕΡΜΙΩΝ ΠΑΡΑΝΕΣΤΙΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

Η Ελλάδα σύμφωνα με το ΦΕΚ οι Φυσικοί Πόροι που αναγνωρίστηκαν ως Ιαματικοί είναι 34, ενώ υπάρχουν ακόμη 60 φάκελοι οι οποίοι έχουν κατατεθεί στο Υπουργείο Τουρισμού προκειμένου να λάβουν θετική γνωμοδότηση και να προχωρήσουν σε ΦΕΚ. Στη συνέχεια με δεδομένη την καταληκτική ημερομηνία 31/12/2016 για την παροχή του Ειδικού Σήματος Λειτουργίας και εφόσον σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών έχουν ξεκινήσει την διαδικασία της αδειοδότησης τους απαιτείται άμεσα το Υπουργείο. Παρακάτω ακολουθεί η ανάλυση κάποιων από των σημαντικότερων ιαματικών πηγών στην Ελλάδα:

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Αιδηψός: Στη Βόρεια Εύβοια τα Λουτρά Αιδηψού, είναι γνωστά από τον Αριστοτέλη για τις θεραπευτικές ιδιότητες των νερών που αναβλύζουν σε μεγάλη θερμοκρασία. Στα Λουτρά λειτουργούν υδροθεραπευτήρια σε ξενοδοχειακές μονάδες. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να δει σημαντικά εκθέματα που συνδέονται με την ιστορία της περιοχής και τις πηγές και χρονολογούνται από την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο, διαθέτει εξωτερική πισίνα ολυμπιακών διαστάσεων με ανάμεικτο ιαματικό και θαλασσινό νερό, καθώς και δύο εσωτερικές με αμιγώς ιαματικό νερό. Το νερό είναι θερμοκρασίας 28-86°C , στην λουτρόπολη λειτουργεί και το πολυτελές ιδιωτικό spa Θερμαί ΣΥΛΛΑ όπου αποτελεί πρότυπο ιαματικού τουρισμού με τα υψηλότερα διεθνή πρότυπα. Τις ιαματικές θεραπείες μπορούν να εκμεταλλευτούν όσοι πάσχουν από:

- ✓ ρευματοειδή αρθρίτιδα
- ✓ χολολιθιάσεις
- ✓ νεφρολιθιάσεις
- ✓ λοιμώξεις αιμοφόρων οδών
- ✓ εκζέματα και
- ✓ δερματοπάθειες
- ✓ γυναικολογικές παθήσεις

Καϊάφας: Η λουτρόπολη ανήκει στον νομό Ηλείας και οι πηγές της είναι γνωστές από την αρχαιότητα. Σύμφωνα με τον αρχαίο ελληνικό μύθο σε αυτές τις ιαματικές πηγές ο Κένταυρος Νέσσος ξέπλενε την πληγή του από το βέλος του μυθικού Ηρακλή. Εκτός από την λουτροθεραπεία στους λουτήρες ή τις φυσικές δεξαμενές η πηγή του Γερανίου 200μ. πιο πέρα προσφέρεται για ποσιθεραπεία. Ευεργετική επίδραση έχει στις:

- ✓ αρθριτικές, δερματικές
- ✓ γυναικολογικές παθήσεις
- ✓ χολολιθιάσεις
- ✓ ηπατίτιδες
- ✓ παθήσεις του γαστρεντερικού συστήματος
- ✓ υποτονικές δυσπεψίες και στις ατονικές δυσκοιλιότητες

Κυλλήνη: Παραθαλάσσια λουτρόπολη με εξαιρετικές αμμώδεις παραλίες, σε απόσταση 43χιλ. από την πρωτεύουσα του νομού Πύργου. Λόγω της ιδιαιτερότητας

της περιοχής αυτής μπορεί κανείς να συνδυάσει τον θεραπευτικό και θαλάσσιο τουρισμό. Τα τελευταία 6 χρόνια λειτουργεί σύγχρονο υδροθεραπευτήριο με ατομικούς λουτήρες, εισπνοθεραπευτήριο, συσκευές ρινοπλύσεων και ποσιθεραπευτήριο. Στην περιοχή βρίσκονται ενοικιαζόμενα δωμάτια και πεντάστερα ξενοδοχεία. Η θερμοκρασία του νερού είναι 26° C, ενώ λειτουργεί για Ιούνιο-Οκτώβριο. Είναι κατάλληλο για τις εξής παθήσεις:

- ✓ το αναπνευστικό τους βρογχικό άσθμα
- ✓ εμφύσημα
- ✓ χρόνιες βρογχίτιδες
- ✓ αναπνευστική ανεπάρκεια
- ✓ λαρυγγίτιδες
- ✓ δερματικές παθήσεις

Λουτράκι: Οι Θέρμες, το σημερινό Λουτράκι, θεωρείται η αρχαιότερη ελληνική λουτρόπολη. Το πρώτο δημοτικό «λουτρικό κατάστημα» έγινε το 1874. Τα λουτρά που είναι το σημερινό υδροθεραπευτήριο Θερμά κτίστηκαν το 1934. Παρέχει εξαιρετική ποιότητα νερού που ενδείκνυται για ποσιθεραπεία.. Θεσμός έχει γίνει στο Λουτράκι και το Μεσογειακό Συνέδριο Ιαματικής Ιατρικής. Στα Λουτρά Λουτρακίου λειτουργούν ένα υδροθεραπευτήριο με 4 ομαδικές πισίνες 12 ατόμων και 12 ατομικούς λουτήρες, με διαχωρισμό ανδρών-γυναικών. Λειτουργεί όλο το χρόνο και η θερμοκρασία του νερού είναι 37° C. Θεραπευτικές ενδείξεις λουτροθεραπείας:

- ✓ Χρόνιες ρευματοπάθειες
- ✓ Μυαλγίες
- ✓ Αρθραλγίες
- ✓ Χρόνια ρευματική αρθροπάθεια
- ✓ Δερματικές φλεγμονές
- ✓ Γυναικολογικές παθήσεις

Μέθανα: Οι Ιαματικές πηγές των Μεθάνων είναι γνωστές ήδη από τον 3° αιώνα μ.Χ. όταν οι ιστορικοί όπως ο Πausanίας, Στράβωνας, Οβιδίου ανέφεραν ότι είναι αποτέλεσμα ηφαιστειακής. Διαθέτουν δύο λουτροθεραπευτήρια την Βρωμολίμνη Αγίων Αναργύρων (Ιούλιο- Οκτώβριο) με θερμοκρασία 34,4° C και νερά κατάλληλα για:

- ✓ αρθριτικά

- ✓ δερματικά
- ✓ Νευροπάθειες

Και την πηγή του Αγίου Νικολάου (όλο τον χρόνο) με θερμοκρασία 41° C και κατάλληλη για:

- ✓ γυναικολογικές παθήσεις
- ✓ παθήσεις αναπνευστικού συστήματος
- ✓ χρόνιες βρογχίτιδες

Θερμοπόλεις: οι πηγές των Θερμοπυλών είναι γνωστές από την αρχαιότητα καθώς σύμφωνα με την μυθολογία δημιούργησε ο Ήφαιστος μετά από παράκληση της Αθηνάς για να πλένεται και να ανακτά τις δυνάμεις του μετά από κάθε άθλο ο Ηρακλής, και βρίσκονται 15χιλ. νότια από την πρωτεύουσα της Λαμίας. Μεγάλες ποσότητες ιαματικού νερού σχηματίζουν ένα από τα ελάχιστα φαινόμενα τον ιαματικό καταρράκτη, το υδροθεραπευτήριο διαθέτει 18 ατομικούς λουτήρες και μια μικρή εσωτερική πισίνα. Η θερμοκρασία του νερού είναι 30,4° C. Έχει προβληθεί ως θεραπευτική πηγή επιλογής για:

- ✓ γυναικολογικά προβλήματα- σαλπινγίτιδες
- ✓ περιπτώσεις στενώσεων
- ✓ υπερτροφικών ωοθηκών
- ✓ νευρολογικές παθήσεις
- ✓ πνευμονικό εμφύσημα
- ✓ ασθματικές καταστάσεις

Καμένα Βούρλα: η λουτρόπολη των Καμένων Βούρλων βρίσκεται 178χιλ. από την Αθήνα και είναι ιδιαίτερα γνωστή στον ελλαδικό χώρο .Σπάνια σε σύσταση σε φυσικά μέταλλα, άλατα και ραδόνιο κατατάσσουν τις συγκεκριμένες ιαματικές πηγές στις 2 σημαντικότερες ραδιενεργές της χώρας (μαζί με τις Ικαρίας) και της Ευρώπης. Περιλαμβάνει εγκαταστάσεις υδροθεραπείας και πολυτελές spa εντός ξενοδοχείου, ενώ το υδροθεραπευτήριο Ιπποκράτης διαθέτει ατομικούς και ομαδικούς λουτήρες και μία ανοιχτή πισίνα. Η θερμοκρασία του νερού στους 36° C στους λουτήρες και -33° C στην πισίνα. Οι παθήσεις που ευεργετούνται είναι:

- ✓ του κυκλοφοριακού συστήματος
- ✓ οι ρευματισμοί
- ✓ οι δερματοπάθειες

- ✓ τα γυναικολογικά προβλήματα
- ✓ διαταραχές ενδοκρινών αδένων

Φθιώτιδα – Υπάτη: Σε απόσταση 18χλμ. από τη Λαμία βρίσκονται τα Λουτρά της Υπάτης, κοντά στην ομώνυμη κωμόπολη στους πρόποδες της Οίτης. Πιστεύεται ότι ανάβλυσαν μετά από μεγάλο σεισμό το 427π.χ και ήταν αφιερωμένα στη θεά Αφροδίτη, όπως μαρτυρά μια πέτρα που βρέθηκε με χαραγμένο το όνομά της. Διαθέτει υδροθεραπευτήριο κλασικού τύπου με φυσικοθεραπευτήριο. Η θερμοκρασία του νερού της είναι 33,5° C. Θεραπεύει το δύσκολο πρόβλημα των ημικρανιών. επίσης ενδείκνυται για:

- ✓ καρδιοαγγειακές παθήσεις (ταχυκαρδίες, μικρές καρδιακές ανεπάρκειες, αρρυθμίες)
- ✓ μυϊκά προβλήματα
- ✓ παθήσεις του νευρικού συστήματος (παραλύσεις, ατροφίες άκρων)

Καρδίτσα – Σμόκοβο: Βρίσκεται σε υψόμετρο 450μ. από τον ορεινό όγκο των Αγράφων, μέσα σε ένα καταπράσινο περιβάλλον και σε απόσταση 25χλμ. νοτιοανατολικά της πρωτεύουσας της Καρδίτσας. Διάσημοι επισκέπτες εποχής ήταν ο Αλή και Μαχμούτ Πασά, προς τιμή των οποίων ονομάστηκαν δύο ιαματικές πηγές, οι πηγές Σμόκοβου ανήκουν στη σπάνια κατηγορία αλκαλικών θειοπηγών. Στην περιοχή λειτουργεί σύγχρονο spa με ατομικούς λουτήρες υδρομασάζ, αίθουσα ατομικών εισπνοών και ρινοπλήσεων, πισίνα, γυμναστήριο, κλασικές και διαθερμικές σάουνες, χαμάμ και μασάζ. Το κέντρο διαθέτει διώροφο κτίριο με ενοικιαζόμενα δωμάτια αλλά υπάρχουν και ξενοδοχεία. Η πιο θερμή πηγή ανέρχεται στους 41,6 °C., ενώ η μέση θερμοκρασία του νερού από το 1662 είναι 40,2 βαθμοί, ενώ λειτουργεί την περίοδο Ιουνίου- Οκτωβρίου. Τα ευεργετικά συστατικά του νερού τους θεραπεύουν μια μεγάλη γκάμα παθήσεων όπως:

- ✓ ρευματοπάθειες
- ✓ παθήσεις των αναπνευστικών οδών
- ✓ αρθρίτιδες
- ✓ ισχιαλγίες
- ✓ μυαλγίες

Λουτρά Ηραίας: Στο κέντρο του χωριού λειτουργεί σύγχρονο υδροθεραπευτήριο με αυτεπιστασία του Δήμου, από τις 15 Ιουνίου έως και τις 15 Οκτωβρίου. Το

υδροθεραπευτήριο διαθέτει είκοσι (20) υπερπολυτελείς καμπίνες με αντίστοιχες μπανιέρες από τις οποίες οι τρεις είναι για υδρομασάζ. Τα θειούχα και σιδηρούχα νερά των πηγών είναι τα πλέον ενδεδειγμένα ιατρικά, με αποδεδειγμένες θεραπευτικές ιδιότητες για:

- ✓ αρθρίτιδες
- ✓ αυχενικό σύνδρομο
- ✓ γυναικολογικά
- ✓ κυκλοφορικό και νευρικό σύστημα
- ✓ οστεοπόρωση
- ✓ ρευματισμούς
- ✓ ήπαρ και χολή

Κιλκίς – Πικρολίμνη: Η Πικρολίμνη βρίσκεται στην Ξυλοκερατιά του Κιλκίς, 23 χλμ. από την Θεσσαλονίκη, έχουν τη φήμη του πρώτου οργανωμένου κέντρου πηλοθεραπείας στα Βαλκάνια, στο κέντρο προσφέρονται εγκαταστάσεις για λουτροθεραπεία, υδροθεραπεία, λασποθεραπεία, εισπνοθεραπεία, μασαζοθεραπεία, ποσιθεραπεία, φυσικοθεραπεία, καλαιοθεραπεία και άθληση. Στη λίμνη έκτασης 4.500 στρεμμάτων, οι θειούχες λάσπες περιέχουν σημαντική ποσότητα θειούχων ενώσεων και νιτρικών αλάτων που όταν θερμαίνονται διέρχονται στον οργανισμό μέσω του δέρματος επιδρώντας στις απολήξεις των νεύρων. Επιδρά καταπραϋντικά σε:

- ✓ μυοσκελετικά προβλήματα
- ✓ ρευματισμούς, αρθριτικά
- ✓ οσφυαλγία
- ✓ ισχιαλγία
- ✓ δισκοκήλη
- ✓ δερματοπάθειες
- ✓ σαλπινγίτιδες.

Μυτιλήνη: Η φύση χάρισε στον Πολιχνίτο τις πιο θερμές πηγές στην Ευρώπη, που αναβλύζουν μέσα από ηφαιστειογενή πρωτογενή και δευτερογενή πορώδη πετρώματα. Η θερμοκρασία του νερού είναι μεταξύ 67 και 92 βαθμών Κελσίου και στους λουτήρες μεταξύ 42 και 44 βαθμών Κελσίου. Θεωρούνται εφάμιλλες του Βισμπάντεν της Γερμανίας και έχουν θεραπευτικές ιδιότητες (πέρα από τις χαλαρωτικές) για :

- ✓ χρόνιους ρευματισμούς

- ✓ αρθροπάθειες,
- ✓ χρόνιες σπονδυλαρθρίτιδες,
- ✓ οσφυοισχιαλγία,
- ✓ ουρική αρθρίτιδα
- ✓ φλεγμονώδεις παθήσεις γυναικολογικής προέλευσης

Ιαματικές Πηγές Λουτρόπολης Θερμής: Η Θερμή (Δήμος Λουτροπόλεως Θερμής) απέχει 11 χλμ. από την πόλη της Μυτιλήνης, αποτελεί το κέντρο της γύρω περιοχής και χωρίζεται σε δύο μέρη στην Κάτω και Άνω Θερμή. Ιαματικές πηγές Εφταλούς: Με θερμοκρασίες 43,6-46,5. C, ενδείκνυται για τη θεραπεία:

- ✓ ρευματισμών
- ✓ αρθριτισμού
- ✓ νευραλγία
- ✓ χολολιθιάσεως,
- ✓ γυναικολογικών και δερματικών παθήσεων

Καβάλα – Ελευθερές: Οι πηγές Ελευθερών Καβάλας βρίσκονται 42 χλμ από την Καβάλα, στην εθνική οδό προς Θεσσαλονίκη, μέσα σε μια κατάφυτη κοιλάδα που διασχίζεται από τον ποταμό Μαρμαρά. Απέχουν 1,5 χλμ από τη θάλασσα. Οι τέσσερις θερμές πηγές θεωρείται πως θεραπεύουν:

- ✓ τους ρευματισμούς
- ✓ τις αρθρίτιδες,
- ✓ γυναικολογικά προβλήματα
- ✓ ενώ παράλληλα χαλαρώνουν το μυϊκό και νευρικό σύστημα

Λαγκαδά: Με τις δύο αυθεντικές δεξαμενές του 900 και 1400μ.χ. να αποτελούν σημείο αναφοράς και να προσφέρονται ακόμα και για χρήση, το λουτροθεραπευτήριο Λαγκαδά κατασκευάστηκε αρχικά από τον στρατιωτικό γιατρό του Βυζαντίου Ιουστινιανό. Οι σύγχρονοι χώροι του περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ομαδικούς και ατομικούς λουτήρες με υδρομασάζ και μια δεξαμενή ειδική για παθήσεις των κάτω άκρων και το κυκλοφοριακό. 18χιλ. από την Θεσσαλονίκη υπάρχει οργανωμένο κέντρο ευεξίας το οποίο διαθέτει ξενοδοχείο, εστιατόριο, πισίνες ολυμπιακών προδιαγραφών, καταπράσινα πάρκα, χώρους άθλησης και αναψυχής αλλά και αίθουσα εκδηλώσεων. Η θερμοκρασία του νερού είναι στους 39° C, ενώ λειτουργεί όλο το χρόνο. Ενδείκνυται για παθήσεις:

- ✓ ρευματοπάθειες

- ✓ αρθροπάθειες
- ✓ γυναικολογικές παθήσεις
- ✓ δερματοπάθειες
- ✓ παθήσεις νεφρών

Πλατύστομο: Οι δύο πηγές βρίσκονται σε ένα καταπράσινο περιβάλλον 6χιλ. από την Μακρακώμη Φθιώτιδας. Σε μικρή απόσταση σώζονται τα ερείπια της αρχαίας Φθίας. Νερό της αλκαλικής θειοπηγής (32,1°C), ποσιθεραπεία με θειούχο νερό της ψυχρής πηγής (25 °C), - 0,14 mache ραδιενέργειας. Θεραπεύουν:

- ✓ παχυσαρκία
- ✓ αρθριτικά
- ✓ χολολιθίαση
- ✓ νεφρολιθίαση
- ✓ κυστίτιδα
- ✓ Δυσπεψία

Σέρρες – Σιδηρόκαστρο: Πολλοί νέοι, αθλητικοί σύλλογοι και επαγγελματίες χορευχειμών και καλοκαίρι στα ιαματικά υδρόλουτρα Σιδηροκάστρου όπου η πληρότητα 90% κατά τη λουτρική περίοδο. Στο σύγχρονο υδροθεραπευτήριο Σιδηροκάστρου ειδικές ανάγκες υπάρχουν ανυψωτικά μηχανήματα και τραχήλατα προκειμένου να κρεβάτι, στον λουτήρα, στο ντους, καθώς και ειδικές ράμπες για τους τετραπλ διαθερμίας, υπερήχων, μηχανήματα έλξης, παραφινοθεραπείας, λουτρά πεταλούδαςάουνα, πισίνα ανοιχτή και κλειστή. Οι ιδιότητες του νερού είναι τέτοιες που μπορούν τις παθήσεις και τα προβλήματα:

- ✓ των άκρων, χρόνια ή μη,
- ✓ γυναικολογικά προβλήματα

Πηγές : ετήσια μελέτη xenia, 2007:31-33 & Ινστιτούτο κοινωνικής και προληπτικής ιατρικής, 2012:102

3.8 Συμβολή Ιαματικού Τουρισμού στον Τουρισμό –Στοιχεία Προσφοράς και Ζήτησης

Όπως είναι γνωστό οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις από τις τουριστικές επενδύσεις διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- Άμεσες επιπτώσεις: οι πληρωμές των τουριστών που δημιουργούν εισόδημα στις τουριστικές επιχειρήσεις, στα νοικοκυριά που εργάζονται σε αυτές, δημιουργούν απασχόληση με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, δημιουργούν τοπικά και εθνικά φορολογικά έσοδα, αλλάζουν συνήθειες και πολιτισμικά πρότυπα.
- Έμμεσες επιπτώσεις: οι πληρωμές των τουριστικών επιχειρήσεων σε άλλες επιχειρήσεις για προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών (συνδέσεις προς τα πίσω), πληρωμές προσωπικού, τοπική και εθνική φορολογία επιχειρήσεων, δημιουργία συνεργασιών και δικτύων μεταξύ επιχειρήσεων, δημιουργία ζήτησης από άλλες επιχειρήσεις για τις υπηρεσίες που παρέχουν (συνδέσεις προς τα μπρος), άνοδος αξιών γης και κόστους ζωής, πληθωριστικές πιέσεις.
- Παρακινηθείσες επιπτώσεις: οι δαπάνες των νοικοκυριών των τουριστικών επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές για διάφορες καθημερινές ανάγκες, αγορές διαρκών καταναλωτικών αγαθών, δημιουργία άλλων επιχειρήσεων άσχετων με τον τουρισμό, φορολογία φυσικών προσώπων, αλλαγές στην καθημερινή ζωή και στα πολιτισμικά πρότυπα, διάθεση για εκπαίδευση, πληθωριστικές πιέσεις.

Είναι ευνόητο ότι όσο μεγαλύτερο ποσοστό από τις θετικές επιπτώσεις των τριών κατηγοριών παραμένει σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο, τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες για τοπική/περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη. Όμως, το νέο πρότυπο το οποίο έχει κυριαρχήσει το οποίο μπορεί και επιδιώκει τον έλεγχο της «συνολικής εμπειρίας» της κατανάλωσης του τουρίστα, έτσι ώστε οι άμεσες αλλά και οι έμμεσες θετικές επιπτώσεις να κατακρατούνται από την εταιρία, απειλεί τη διασπορά των θετικών επιπτώσεων στην τοπική οικονομία.

GLOBAL WELLNESS ECONOMY

Μεγαλύτερα από 3,4 τρισεκατομμύρια στη διεθνή αγορά προσκόμισε ο τομέας του τουρισμού ευεξίας, με αυτά τα έσοδα να προέρχονται από την βιομηχανία των spa με 94 δισεκατομμύρια δολάρια, από τις θερμαλιστικές /μεταλλικές πηγές 50 δισεκατομμύρια δολάρια, από το περιβάλλον εργασίας προκύπτουν 41 δισεκατομμύρια δολάρια, τα υπόλοιπα έσοδα προέρχονται από την χρήση διάφορων θεραπευτικών μεθόδων.

3.9 Στατιστικά Στοιχεία του Ιαματικού Τουρισμού

Η έκθεση του Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας *Ομάδα Περιβάλλοντος* μαζί με τον Σύνδεσμο Δήμων Ιαματικών Πηγών παρουσιάζει σημαντικά στατιστικά δεδομένα που διασαφηνίζουν την πορεία του Ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Πίνακας 4: Ιστορικό Αρχικής Χρήσης Ιαματικών Πηγών

	Σύνολο	Ποσοστό
Αρχαιότητα	19	38%
Βυζάντιο	3	6%
Τουρκοκρατία	8	16%
1830-1899	5	10%
1900-1929	8	16%
1930-1959	3	6%
1960 έως σήμερα	4	8%
	50	100%
Έλλειψη πληροφόρησης	5	

Από το πίνακα παρατηρείται ότι 19 ιαματικές πηγές διατίθεται από την αρχαιότητα (αρχαιοελληνική και ρωμαϊκή χρόνοι), 3 πηγές είναι γνωστές από την εποχή του Βυζαντίου και άλλες 8 από την εποχή της Τουρκοκρατίας. Από το 1830 έως 1929 αναγνωρίστηκαν ως ιαματικές πηγές άλλες 13 ενώ από το 1930 έως σήμερα προστέθηκαν άλλες 7. Το μεγαλύτερο ποσοστό 38% των ιαματικών πηγών είναι γνωστά από την αρχαιότητα ενώ το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι το 16% που ανήκει στην εποχή της Τουρκοκρατίας και στην εποχή του 1900-1929.

Πίνακας 5: Λουτρικές μονάδες κατά Φορέα Εκμετάλλευσης

	Σύνολο
Δημοτική επιχείρηση	38
ΕΤΑΔ	7
Ιδιωτική επιχείρηση	13
Ιδιωτική επιχείρηση Αιδηψού με πηγή	7
Ιδιωτική επιχείρηση Αιδηψού με νερό ΕΟΤ	17
ΣΥΝΟΛΟ	82

Στον πίνακα 2 αναγράφονται σύμφωνα με ερωτηματολόγιο που είχε δοθεί οι φορείς εκμετάλλευσης των λουτρικών μονάδων τα έτη 2010-20016: όπου 38 ιαματικές πηγές βρίσκονται στην χρήση των δημοτικών επιχειρήσεων, 7 στο κράτος μέσω της ΕΤΑΔ, 13 λουτρικές μονάδες λειτουργούν κάτω από το πρίσμα των ιδιωτικών επιχειρήσεων και οι υπόλοιπες 24 από τις 82 ιαματικές πηγές, τις εκμεταλλεύεται η ιδιωτική επιχείρηση της Αιδηψού.

Πίνακας 6: Μορφές Θεραπείας, Πρόληψης, Ευεξίας

	Συχνότητα	Συχνότητα επί της %
Λουτροθεραπεία	66	97,1%
Ποσιθεραπεία	16	23,5%
Εισπνοθεραπεία	9	13,2%
Πηλοθεραπεία	7	10,3%
Φυσική κατάσταση	26	38,2%
Πρόληψη	26	38,2%
Ευεξία	31	45,6%

Στο ερωτηματολόγιο που απάντησαν 68 λουτρικές μονάδες, στην ερώτηση ποιες είναι οι παρεχόμενες υπηρεσίες που παρέχουν, οι 66 από αυτές απάντησαν με ποσοστό 97,1% ότι περιλαμβάνουν υπηρεσίες λουτροθεραπείας καταλαμβάνοντας την μεγαλύτερη θεραπεία σε συχνότητα, το αμέσως επόμενο ποσοστό είναι το 45,6%. Έτσι, 31 μονάδες παρέχουν προγράμματα και υπηρεσίες που συντελούν στη δημιουργία αισθήματος ευεξίας (ποσοστό 45,6%), 26 μονάδες παρέχουν υπηρεσίες βελτίωσης της φυσικής κατάστασης (ποσοστό 38,2%) και επίσης 26 μονάδες παρέχουν προγράμματα προληπτικής υγιεινής (ποσοστό 38,2%). Ενώ το χαμηλότερο ποσοστό 10,3% παρουσιάζει η πηλοθεραπεία ως παρεχόμενη υπηρεσία.

Σύνολο εισιτηρίων κατά Περιφέρεια (2005 – 2015)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑ ΕΤΟΣ											ΣΥΝΟΛΟ
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	118.801	123.825	123.275	112.474	112.212	91.072	77.169	49.791	43.936	37.983	37.620	928.158
	6,00%	6,00%	5,46%	4,94%	4,82%	4,43%	4,87%	5,69%	4,99%	4,31%	4,26%	5,14%
Κεντρική Μακεδονία	484.624	498.981	627.511	678.300	724.054	679.310	616.746	440.054	447.786	463.434	450.910	6.111.710
	24,49%	24,20%	27,77%	29,77%	31,17%	33,04%	38,88%	50,26%	50,87%	52,60%	51,10%	33,83%
Δυτική Μακεδονία	550	22.700	26.800	20.900	21.000	16.000	4.505	1.264	2.162	1.624	2.094	119.599
	0,03%	1,10%	1,19%	0,92%	0,90%	0,78%	0,28%	0,14%	0,25%	0,18%	0,24%	0,66%
Ηπείρος	42.936	45.570	46.892	44.919	46.189	41.552	26.569	6.860	5.521	5.930	4.894	317.832
	2,17%	2,21%	2,08%	1,97%	1,98%	2,02%	1,68%	0,78%	0,63%	0,67%	0,55%	1,76%
Θεσσαλία	88.693	96.641	93.080	94.445	98.474	87.517	63.172	35.590	33.360	28.964	30.007	749.943
	4,48%	4,69%	4,12%	4,14%	4,24%	4,26%	3,98%	4,06%	3,79%	3,29%	3,40%	4,15%
Δυτική Ελλάδα	113.328	115.301	99.142	113.752	110.276	101.722	75.124	25.252	20.903	19.895	20.569	815.264
	5,73%	5,59%	4,39%	4,99%	4,75%	4,95%	4,74%	2,88%	2,37%	2,26%	2,33%	4,51%
Στερεά Ελλάδα	740.508	767.927	831.874	799.641	771.698	624.751	407.427	130.443	116.847	100.889	86.884	5.378.889
	37,42%	37,24%	36,81%	35,09%	33,22%	30,38%	25,69%	14,90%	13,28%	11,45%	9,84%	29,78%
Αττική	227.549	224.576	228.457	219.920	228.441	206.458	156.689	111.354	121.347	124.834	158.402	2.008.027
	11,50%	10,89%	10,11%	9,65%	9,83%	10,04%	9,88%	12,72%	13,79%	14,17%	17,95%	11,12%
Πελοπόννησος	65.592	64.492	62.459	60.764	67.852	85.457	68.439	29.276	27.036	36.600	38.138	606.105
	3,31%	3,13%	2,76%	2,67%	2,92%	4,16%	4,31%	3,34%	3,07%	4,15%	4,32%	3,36%
Βόρειο Αιγαίο	87.986	92.812	106.151	118.489	128.166	110.470	81.147	40.271	56.317	56.265	49.106	927.180
	4,45%	4,50%	4,70%	5,20%	5,52%	5,37%	5,12%	4,60%	6,40%	6,39%	5,56%	5,13%
Νότιο Αιγαίο	8.601	9.432	14.029	15.034	14.912	11.897	9.109	5.442	4.973	4.671	3.946	102.046
	0,43%	0,46%	0,62%	0,66%	0,64%	0,58%	0,57%	0,62%	0,56%	0,53%	0,45%	0,56%
ΣΥΝΟΛΟ	1.979.168	2.062.257	2.259.670	2.278.638	2.323.274	2.056.206	1.586.096	875.597	880.188	881.090	882.570	17.182.183
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Στον παρακάτω πίνακα η έκθεση παραθέτει τα εισιτήρια ανά έτος από το 2005-2015, αξίζει να σημειωθεί ότι η πενταετία από το 2005-2010 η ζήτηση ανά περιφέρεια είναι ιδιαίτερα αυξημένη με μεγάλο ποσοστό επισκεψιμότητα, αντίθετα από το 2010-2015 παρατηρείται ενιαία πτώση των εισιτηρίων σε όλες τις περιφέρειες. Στο πέρας των ετών οι περιφέρειες που σημειώνουν το πιο υψηλό αριθμό εισιτηρίων με μικρές μεταπτώσεις είναι η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με 6.110,70 εισιτήρια και δεύτερη να ακολουθεί η Στερεά Ελλάδα με 5.378,889 εισιτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΕΙΣ- ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

4.1 SWOT Ανάλυση για τον Τουρισμό Ευεξίας

Η Ελλάδα βρίσκεται στο μέσον τριών ηπείρων, είναι γνωστή ως το λίκνο του δυτικού πολιτισμού, ένας από τους δημοφιλέστερους θερινούς προορισμούς παγκοσμίως. Η Ελλάδα ως προορισμός συνδυάζει θάλασσα, ήλιο και λογικές τιμές στην παροχή υπηρεσιών (συγκριτικά με κέντρα του εξωτερικού), υπάρχει πληθώρα επιλογών και υπηρεσιών αλλά υστερεί στην προώθηση του Τουρισμού Ευεξίας σε σχέση πάντα με άλλες χώρες, με άμεσο αποτέλεσμα να υφίσταται σημαντική απώλεια εσόδων. Η Ελλάδα είναι από τις χώρες που θα μπορούσε να αποτελέσει ηγέτη κόστους για συγκεκριμένες υπηρεσίες Τουρισμού Ευεξίας (τα παραδοσιακά spa), ενώ ταυτόχρονα να προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες εστιασμένες σε target groups ανθρώπων που αναζητούν υψηλή ποιότητα και εξυπηρέτηση, θα πρέπει να προσφέρει ανταγωνιστικές υπηρεσίες ώστε να συμπεριληφθεί στους κύριους μελλοντικούς στρατηγικούς παίκτες, με υψηλά έσοδα απαραίτητα για την βιωσιμότητα του Έλληνα επιχειρηματία και του κράτους. Θα ήταν σκόπιμο να γίνει μια λεπτομερή ανάλυση των πλεονεκτημάτων/μειονεκτημάτων, των ευκαιριών και απειλών στον τομέα του Τουρισμού Ευεξίας στην Ελλάδα αλλά και να δοθούν προοπτικές και στρατηγικές ανάπτυξης του τομέα αυτού.

Πλεονεκτήματα
<ul style="list-style-type: none">▪ Ποικιλία φυσικής ομορφιάς▪ Καλό μεσογειακό κλίμα▪ Ανάδειξη φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος▪ Πλούσια ιστορική κληρονομία▪ Ελληνική κουζίνα και η δομή της διατροφής▪ Προσέλκυση διαφορετικών target groups▪ Ανάπτυξη νέων ξενοδοχειακών μονάδων με επίκεντρο την ευεξία▪ Δημιουργία επενδύσεων σε έργα τουριστικής υποδομής (ιαματικές πηγές)▪ Δημιουργία τουριστικής συνείδησης▪ Εύκολη διακίνηση ατόμων μεταξύ μελών-κρατών Ευρωπαϊκής Ένωσης▪ Ποιοτικός εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων τουριστικών επιχειρήσεων ευεξίας

Μειονεκτήματα
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Γραφειοκρατία ▪ Προβλήματα με τα ασφαλιστικά ταμεία ▪ Έλλειψη στις υποδομές ιαματικών πηγών ▪ Έλλειψη στις μεταφορές ▪ Η μονοδιάστατη τουριστική εικόνα (χώρα ήλιου-θάλασσα) ▪ Έλλειψη σύνθετων τουριστικών προϊόντων για προσέλκυση τουριστών με ειδικά ενδιαφέροντα όπως ο ιαματικός τουρισμός ▪ Μικρή διάρκεια της τουριστικής περιόδου (Μάιος- Σεπτέμβριος) όπου έρχονται στην 75% των αλλοδαπών τουριστών ▪ Έλλειψη εκσυγχρονισμένης τουριστικής νομοθεσίας
Ευκαιρίες
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Η εμφάνιση νέων αγορών πέρα από εκείνες που παραδοσιακά τροφοδοτούν τον ελληνικό τουρισμό ▪ Η αύξηση της δυνατότητας άμεσης πρόσβασης στον καταναλωτή μέσω διαδικτύου ▪ Η επιχορήγηση κατασκευής μονάδων και η δημιουργία ενός φιλικού κλίματος προς εγχώριες και ξένες επενδύσεις
Κίνδυνοι
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Η αυξανόμενη συγκέντρωση των tour-operators ▪ Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στο εξωτερικό από χώρες με χαμηλότερο κόστος ▪ Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός από χώρες με αναβαθμισμένης ποιότητας και υψηλής διαφοροποίησης τουριστικών προϊόντων

Πηγή: ετήσια μελέτη xenia, 2007:21

Τα παραπάνω στοιχεία της SWOT ανάλυσης μπορούν να χρησιμεύουν στον καθορισμό των δράσεων παρέμβασης που θα πρέπει να εφαρμοστούν έτσι ώστε να οδηγηθεί η ελληνική τουριστική ανάπτυξη σε ένα νέο διαφοροποιημένο πρότυπο με νέα χαρακτηριστικά τουριστικής προσφοράς.

4.2 Προοπτικές ανάπτυξης του Τουρισμού Ευεξίας

Ο Τουρισμός Ευεξίας έχει ωριμάσει στην Ελλάδα όμως χρειάζεται σχεδιασμός και πλήρης αναδιάρθρωση. Οι στόχοι που πρέπει να τεθούν για να υπάρξει εξέλιξη στον χώρο του ιαματικού τουρισμού είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η μείωση της εποχικότητας. Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, νέο σχέδιο νόμου για τον Τουρισμό υγείας και τον Ιαματικό Τουρισμό, προκειμένου να συμπληρωθεί το νομικό πλαίσιο ανάπτυξης, οι βάσεις του οποίου τίθενται με τον Αναπτυξιακό Νόμο. Το οποίο βασίζεται σε 9 θεματικές ενότητες που αντιστοιχούν στους βασικούς κλάδους του Ελληνικού Τουρισμού. Κάθε κλάδος αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες δραστηριότητες/προτάσεις/προϊόντα και στοχεύει στην προσέλκυση επιμέρους κοινών –στόχων. Τα βασικά συστατικά του προϊόντος Ελληνικός Τουρισμός, είναι :

1. Ήλιος / Θάλασσα (Seaside)
2. Πολιτιστικός Τουρισμός (Culture)
3. Καταδυτικός Τουρισμός (Diving)
4. Τουρισμός Υγείας και Ευεξίας (Health and Wellness)
5. Τουρισμός Πολυτέλειας (Luxury)
6. Θαλάσσιος Τουρισμός (Nautical)
7. Τουρισμός Πόλεων (City Breaks- Αθήνα -Θεσσαλονίκη)
8. Συνεδριακός Τουρισμός (Business)
9. Περιηγητικός Τουρισμός (Touring).

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται:

- στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας
- στην απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο
- έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο , εφημερίδες , περιοδικά κλπ.) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό

Συνεπώς οι κυριότερες αλλαγές στον τομέα του τουρισμού ευεξίας για να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί είναι οι ακόλουθες:

- i. Λόγω της παραδοσιακής εξάρτησης του τουριστικού προϊόντος ήλιος- θάλασσα, το οποίο έχει βάση του στα παραλιακά θέρετρα, ο τουριστικός τομέας της Ελλάδας είναι ιδιαίτερα εποχικός. Αυτή η κατάσταση έχει χειροτερέψει τα τελευταία χρόνια λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού από τις γειτονικές χώρες γεγονός που οδηγεί σε περαιτέρω μείωση της ήδη μικρής τρίμηνης τουριστικής περιόδου. Η Ελλάδα θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τις ιαματικές πηγές και ιδιαίτερα εκείνες που λειτουργούν όλο το χρόνο, με αναδιάρθρωση των εγκαταστάσεων τους και την δημιουργία χώρων που θα παρατείνουν την διαμονή τους. Θα πρέπει να υπάρξουν οργανωμένες δράσεις από φορείς για την μετάδοση του μηνύματος υπέρ του τουρισμού ευεξίας όλο το χρόνο, δράσεις προβολής με ταξιδιωτικούς οργανισμούς, συνέργειες με αεροπορικές εταιρείες, να προβαίνει σε συνεργασίες με περιοδικά και εκδόσεις φωτογραφικού ενδιαφέροντος καθώς και in-flight magazines.
- ii. Η γραφειοκρατία στην Ελλάδα έχει ιδιαίτερο αντίκτυπο στον χώρο του τουρισμού, και πιο συγκεκριμένα στον ιαματικό τουρισμό καθώς περιορίζει σημαντικά την ανάπτυξη επιχειρήσεων και επενδύσεων τόσο εγχώρια όσο και στην προσέλκυση ξένων επενδυτών. Αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα δημιουργίας εγκαταστάσεων με άμεση απόρροια την μείωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας, διότι οι επενδυτές επιλέγουν κράτη με λιγότερες γραφειοκρατικές διαδικασίες και άμεσα αποτελέσματα. Η Ελλάδα θα πρέπει να δημιουργήσει νομοθεσία που να διέπει τα θέματα του τουρισμού και καθορισμένα πρωτόκολλα ώστε η διαδικασίες να γίνονται πιο αυτοματοποιημένα.
- iii. Η Ελλάδα θα πρέπει να δημιουργήσει σημεία επιπλέον σύνδεσης με τις αναδυόμενες και τις πιο απομακρυσμένες περιοχές, η προοπτική αυτή θεωρείται αναγκαία καθώς υπάρχουν αρκετές ιαματικές πηγές που βρίσκονται στην περιφέρεια και στα νησιά τα οποία δεν είναι εύκολα προσβάσιμα όλο το χρόνο. Θα ήταν θετικό να ληφθούν μέτρα για την δημιουργία αερολιμένων όπου θα διευκόλυναν την μεταφορά των τουριστών ευεξίας στα ιαματικά κέντρα.

- iv. Δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων με βάση την παροχή υπηρεσιών ευεξίας κοντά σε φυσικούς ιαματικούς πόρους, όπου οι τουρίστες ευεξίας θα απολαμβάνουν ταυτόχρονα τις ευεργετικές ιδιότητες των φυσικών πόρων με συνδυασμό το φυσικό περιβάλλον και το μεσογειακό κλίμα και σε χαμηλές τιμές, με ολιστικές μεθόδους που παρέχουν ευεξία στο πνεύμα, στο σώμα και στην ψυχή. Με αυτό τον τρόπο αποκτά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών προσφέρουν παρόμοια πακέτα τουρισμού ευεξίας.
- v. Η αναγνώριση των ιαματικών πηγών από τα αρμόδια υπουργεία είναι σημαντική απαιτούνται η κατάθεση φακέλων για αναγνώριση των υπολοίπων ιαματικών πηγών ,η συμπλήρωση φακέλων με τα απαιτούμενα από το νόμο δικαιολογητικά για την αναγνώριση των πηγών που εκκρεμούν, η θέσπιση κριτηρίων λειτουργίας των θερμολιστικών κέντρων, οι πρωτοβουλίες για διαδικασίες πιστοποίησης των ιαματικών πηγών εν όψει εφαρμογής της ευρωπαϊκής οδηγίας, η κατηγοριοποίηση των ιαματικών πηγών ανάλογα με την ποιότητα των παρεχομένων θερμολιστικών υπηρεσιών(value for money), η αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα και ειδικότερα στον τομέα του ιαματικού τουρισμού για τη δημιουργία εξειδικευμένου προσωπικού (λουτρονόμοι) καθώς και η εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης και επιμόρφωσης. (Κουσκούκης, 2016)

Η ύπαρξη σαφούς εθνικής στρατηγικής για την ανάπτυξη του τουρισμού ευεξίας είναι ύψιστης σημασίας, λόγω της ιδιαιτερότητας αυτής της εναλλακτικής μορφής τουρισμού είναι εξίσου σημαντικό να γίνουν προσπάθειες στο περιφερειακό επίπεδο της χώρας όπως τα νησιά που συγκεντρώνουν μεγάλο πλήθος ιαματικών πηγών που όμως οι περισσότερες μένουν ανεκμετάλλευτες και άγνωστες μέχρι και στον ελληνικό λαό. Η αξιοποίηση των σχεδόν άγνωστων ιαματικών πηγών θα επέφερε στο ελληνικό κράτος οικονομική άνθηση και επιπλέον έσοδα, με συνδυασμό το μεσογειακό κλίμα και την πολιτιστική κληρονομία της χώρας θα μπορούσε να ανταγωνιστεί χώρες όπως Γερμανία, Ουγγαρία και Γαλλία.

Στην Ισπανία με τον Ιαματικό που καταλαμβάνει γύρω στο 95% της αγοράς. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι σε χώρες όπου υπάρχουν οι κατάλληλες κλιματολογικές συνθήκες, και φυσικά οι απαιτούμενες ιαματικές πηγές, παρατηρείται μεγαλύτερη επένδυση στον Ιαματικό Τουρισμό και κατ' επέκταση στον Τουρισμό Ευεξίας. Σε

ορισμένες από αυτές, μάλιστα, έχει δημιουργηθεί ήδη ισχυρή αγοραστική συνείδηση. Στη Ρωσία ετησίως το 10% των τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα Ιαματικού Τουρισμού, ενώ ένας στους δεκαπέντε Ρώσους πηγαίνει σε ιαματικά κέντρα, αφού υπάρχει και μεγάλη εισροή αλλοδαπών, ενώ στην Ουγγαρία η οποία διαθέτει περίπου 350 ιαματικές πηγές το ποσοστό επισκεψιμότητας είναι το ίδιο. Στη Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, η προληπτική ιατρική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στη υδροθεραπεία από τις μικρές ηλικίες.

Στην Ελλάδα, ίσως και λόγω της πτώσης της κίνησης στον τομέα του Ιαματικού Τουρισμού (κυρίως λόγω του έντονου ανταγωνισμού από το εξωτερικό και της ελλιπούς διαφήμισης του προϊόντος), αλλά και του εκσυγχρονισμού του προϊόντος με επενδύσεις από ημεδαπά κεφάλαια, έχουν ωριμάσει οι συνθήκες για εμπλουτισμένα προϊόντα Τουρισμού Υγείας. Απαραίτητο συστατικό για την επιτυχία της προσπάθειας είναι η καλύτερη ανάπτυξη και διανομή του προϊόντος, η έλλειψη της οποίας είναι δυστυχώς δεδομένη, αφού η διαφημιστική προβολή της χώρας επικεντρώνεται στις φυσικές ομορφιές του τόπου. Αντίθετα, σε χώρες όπως η Ελβετία, η Αυστρία, η Ρουμανία, η Κύπρος και ο Λίβανος, χρησιμοποιούνται βασικά στοιχεία της τουριστικής αλυσίδας, ακόμα και οι αεροπορικές εταιρείες, για την προώθηση των υπηρεσιών Τουρισμού Υγείας.

4.3 Στρατηγικές Προώθησης

A) Στην Ελλάδα

Στους πυλώνες ευεξία-φιλοξενία- travel businesses

Επικοινωνιακό positioning

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού θέτει ως στόχο την προώθηση του τουρισμού 365 ημέρες τον χρόνο, ενίσχυση του μοντέλου “Ήλιος και Θάλασσα”, με θεματικές εμπειρίες τουρισμού σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές της χώρας.

Άξονες Στρατηγικής Μάρκετινγκ για τον Τουρισμό 2019-2020:

- Ενίσχυση της θέσης του βασικού τουριστικού προϊόντος της Ελλάδας «ήλιος και θάλασσα».
- Επέκταση της τουριστικής περιόδου.

- Ανάδειξη νέων προορισμών και των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων με παράλληλη στρατηγική ενίσχυση της συνδεσιμότητας (νέες πτήσεις) και του capacity σε συντονισμό με τις αποκεντρωμένες διοικήσεις και την τοπική επιχειρηματικότητα.
- Ενδυνάμωση του city break σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη και ανάδειξη νέων προορισμών city break.
- Ενίσχυση σε αφίξεις τουριστών στις χαμηλές τουριστικές περιόδους μέσω εξειδικευμένων συμφωνιών με Tour Operators.
- Άνοιγμα νέων αγορών και ενίσχυση υφιστάμενων ώριμων αγορών.

Οι ενέργειες του μάρκετινγκ στοχεύουν σε τουρίστες υψηλής ταξιδιωτικής δαπάνης. Όπως:

Οι millennials (μεταξύ 18 και 34 χρονών) έχουν αγοραστική δύναμη και κάνουν χρήση της τεχνολογίας.

Οι opinion formers, λόγω κύρους, φήμης, μόρφωσης κατευθύνουν την αγοραστική συμπεριφορά καταναλωτών (διασημότητες, bloggers, δημοσιογράφους).

Οι opinion leaders, διαδίδουν πληροφορίες που υιοθετούνται από τους υπόλοιπους ανθρώπους, έχουν την τάση να ανακαλύπτουν και να υιοθετούν πρώτοι νέα προϊόντα και υπηρεσίες.

Οι repeaters, επισκέπτονται συγκεκριμένα μέρη ξανά και ξανά, σε ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο.

Ενέργειες προώθησης μέσω:

- Συνδιαφήμισης

Ο ΕΟΤ σε συνδυασμό με τουριστικούς οργανισμούς, tour operators και αεροπορικές εταιρίες μέσω online και offline προώθηση με ενέργειες marketing και δημοσιών σχέσεων. Οι ενέργειες συνδιαφήμισης πρέπει να ακολουθούν τους άξονες στρατηγικής του ελληνικού τουρισμού με αποτέλεσμα την υψηλή ποιότητα όπου συνάδει με το προϊόν και την εικόνα που πρέπει να έχει στην αγορά.

Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η άμβλυνση της εποχικότητας, η αύξηση του capacity των πτήσεων σε νέους προορισμούς και το άνοιγμα νέων ελληνικών προορισμών ιαματικού τουρισμού στις αγορές στόχους.

- Διαφήμιση

Μέσω online σε εταιρίες παροχής διεθνών διαδικτυακών υπηρεσιών όπως μηχανές αναζήτησης, ταξιδιωτικές ιστοσελίδες, μέσα κοινωνικής δικτύωσης με video, banners, αρθρογραφία. Ιστοσελίδες μεγάλων εφημερίδων, τηλεοπτικών σταθμών.

Μέσω offline προβολή τηλεοπτικών σποτ σε επιλεγμένα διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα, ραδιοφωνικά σποτ, τοποθέτηση των υπηρεσιών ιαματικού τουρισμού σε θεατρικά έργα, ταινίες, τηλεοπτικές σειρές.

- Συμμετοχές σε τουριστικές εκθέσεις με θέμα το τουρισμό ευεξίας.
- Έντυπο, οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό

Διανομή θεματικών φυλλαδίων και χαρτών με πληροφορίες σχετικά με τους τουριστικούς ιαματικούς πόλους έλξης.

- Διαδίκτυο

Ενίσχυση του τουρισμού ευεξίας από την επίσημη ιστοσελίδα του www.visitgreece.gr, όπου θα μπορούσε με την χρήση calendar να ενημερώνει τους επισκέπτες για εκδηλώσεις σχετικά με τον ιαματικό τουρισμό.

Από site www.visitgreece.gr

Η ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και η καθιέρωση του τουρισμού υγείας και ευεξίας ακολούθησε ταχείς ρυθμούς, γεγονός που επέφερε την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και την ολοένα επεκτεινόμενη αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων. Οι μορφές υδροθεραπείας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα αφορούν στη λουτροθεραπεία, την πηλοθεραπεία, την εισπνοθεραπεία, την ποσιθεραπεία.

Τα 14 υδροθεραπευτήρια (ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ.) εξυπηρετούν ετησίως περί τα 100.000 άτομα, με 1.400.000 θεραπευτικές αγωγές, καθώς και δεκάδες άλλες ιαματικές πηγές που λειτουργούν από τοπικούς φορείς προσφέρουν στους επισκέπτες σύγχρονες υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών. Ακόμη, ιαματικά κέντρα (spa centers), με τις πλέον σύγχρονες υποδομές και εγκαταστάσεις και εξειδικευμένο προσωπικό, βρίσκονται στα

περισσότερα ξενοδοχεία πέντε αστέρων, καθώς και σε αυτόνομα κέντρα που κατά κανόνα βρίσκονται στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Είναι απαραίτητο να πριν από κάθε στρατηγική και σχέδιο δράσης να συλλέγονται πληροφορίες σχετικά με τις προτιμήσεις των τουριστών ευεξίας.

- Θα πρέπει να αξιολογηθεί η σημασία του τουρισμού και η προσφορά του στην χώρα αλλά και στις επιμέρους περιφέρειες.
- Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη εγκαταστάσεων σύμφωνα με το προφίλ των τουριστών, κάθε τοπική κοινωνία που διαθέτει ιαματικές πηγές θα πρέπει να λειτουργεί με γνώμονα τις απαιτήσεις των επισκεπτών, άρα να αναπτύξει και τις απαραίτητες δομές ώστε να παρέχονται ολιστικές υπηρεσίες. Σίτιση, ξενοδοχειακές μονάδες, χώροι διασκέδασης.
- Για λόγους marketing και προώθησης θα πρέπει να εξετασθούν τα προφίλ των τουριστών τόσο των υπαρκτών όσο και των πιθανών οι νοοτροπίες και οι ιδιαιτερότητες τους. Με απώτερο στόχο την υψηλή ποιότητα και την ικανοποίηση.
- Να κατανοούνται οι τάσεις και οι αλλαγές στην αγορά του τουρισμού. (Jenni, 2013).

B) Στον υπόλοιπο κόσμο

Σε πολλές χώρες ήδη από τα αεροδρόμια και τις αερογραμμές προάγουν το τουρισμό ευεξίας με κατάλληλους διαμορφωμένους χώρους, όπως δημιουργία spas, silent lounge, παροχή μασάζ, χώροι διαλογισμού, markets με υγιεινά snacks, χώροι πεζοπορίας. Πολλά από τα αεροδρόμια ενισχύονται με αρχιτεκτονικά σχέδια που παρέχουν ηρεμία και χαλάρωση, με κατασκευή εξωτερικών roof garden και χρήση στοιχείων όπως το νερό. Σύγχρονα παραδείγματα αεροδρομίων και εταιριών που ενισχύουν το τουρισμό ευεξίας είναι τα ακόλουθα:

- Σιγκαπούρη, Changi Airport, οι ταξιδιώτες μπορούν να χαλαρώσουν σε fitness lounges, high-end spas, rooftop pool and jacuzzi.
- Ελβετία, Ζυρίχη, μπορούν να ενοικιάσουν πατινιών, ποδηλάτων ώστε να ενθαρρύνουν τους ταξιδιώτες να ασκούνται σε μία προστατευμένη περιοχή έξω από το αεροδρόμιο.

- Qatar's Hamad Airport, έχει κέντρο ευεξίας που περιλαμβάνει γυμναστήριο, πισίνα, υπηρεσίες υδροθεραπείας και ντους.
- Lufthansa, διαθέτει ειδικά διαμορφωμένες μάσκες ύπνου.
- Qantas, Hawaiian Airlines, Cathay Pacific και άλλες εταιρίες προσφέρουν στη πτήση διαλογισμό και προγράμματα ευεξίας ως μέρος των πακέτων διασκέδασης.

Επιπρόσθετα, οι επιχειρήσεις αερογραμμών συχνά συνάπτουν συνεργασίες που ενισχύουν την προώθηση του τουρισμού ευεξίας μερικά παραδείγματα είναι:

- American express με Exhale, με το άνοιγμα airport spa
- Singapore Airlines με Canyon Ranch, όπου εστιάζεται στην προώθηση του ποιοτικού ύπνου, στη κουζίνα και στο guided stretching.

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών όπου αναζητούν αεροδρόμια με παροχές υπηρεσιών ευεξίας έχουν δημιουργηθεί εφαρμογές όπως το sanctify app, που αναφέρουν λεπτομερώς τις υπηρεσίες που διαθέτει το κάθε αεροδρόμιο (spas, pools, gym).

Στη φιλοξενία έχουν γίνει σημαντικά βήματα προόδου καθώς και στις ξενοδοχειακές μονάδες στόχος είναι η προαγωγή της ευεξίας και η διατήρηση της. Στις υπηρεσίες των περισσότερων καταλυμάτων, ακόμα και αν η χώρα δεν ενδείκνυται για τουρισμού ευεξίας, είναι με τέτοιο τρόπο διαμορφωμένες ώστε να παρέχουν κάθε είδους άνεση και χαλάρωση στον επισκέπτη. Πολλά από αυτά παρέχουν κρεβάτια και φωτισμό στα δωμάτια που προάγουν το ποιοτικό ύπνο, παράθυρα που δεν αφήνουν να διαπερνούν ήχοι και φώτα, επιπλέον εντός των δωματίων περιλαμβάνεται εξοπλισμός εκγύμνασης, εστιατόρια με υγιεινή διατροφή, spas και γυμναστήριο. Παραδείγματα αυτών είναι το Hilton που προωθεί το μήνυμα «Five feel to fitness» όπου διαθέτει πάνω από 11 είδη εξοπλισμού εκγύμνασης στα δωμάτια.

Αυστρία

Tirol περιοχή όπου έχει δημιουργήσει το δίκτυο «Cluster Wellness Tirol», περιλαμβάνει 100 επιχειρήσεις όπου ειδικεύονται στη τηλεϊατρική, τη διατροφή, εξοπλισμό spa, τη τεχνολογία και σε πολλούς άλλους τομείς.

Costa Rica, με το «Wellness Pura Vida» όπου βρίσκεται υπό ανάπτυξη και αποσκοπεί στη χρήση υπηρεσιών ευεξίας όπου θα φέρει κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη σε 7 περιοχές της πόλης.

Rochester Minnesota's όπου λειτουργεί 20 χρόνια με πρωτοβουλία δημιουργίας του Mayo Clinic και έσοδα \$5,6b. Παρέχει υγειονομική περίθαλψη συνδυάζοντας την ευεξία και την αναψυχή.

4.4 Καλές Πρακτικές στον Τουρισμό Ευεξίας

Η εξέλιξη του τουρισμού ευεξίας από την αρχαιότητα έως σήμερα ανέδειξε την σπουδαιότητα του και την υπεροχή που λαμβάνει σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς αποτελεί την επιλογή εκατομμυρίων ατόμων για υπηρεσίες υγείας ανά τον κόσμο. Στην σημερινή εποχή ολοένα και περισσότεροι λαμβάνουν υπηρεσίες ευεξίας μακριά από τις χώρες διαμονής τους, ανάλογα με το κόστος και τις υποδομές που παρέχει η εκάστοτε χώρα. Όσες χώρες έχουν επενδύσει ή προσπαθούν να επενδύσουν στον τουρισμό ευεξίας λαμβάνουν μια ευρύτερη ανάπτυξη της χώρας σε όλους τους τομείς και μια ευρύτερη ευημερία στους τομείς της οικονομίας, οι υποδομές και οι εγκαταστάσεις χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών σε συνδυασμό με το χαμηλό κόστος των υπηρεσιών αυτών. Χώρες που έχουν αποδείξει την υπεροχή τους στον χώρο του τουρισμού ευεξίας είναι οι εξής:

Τα έσοδα από τον τουρισμό ευεξίας το έτος 2017 ανήλθε στο \$639,4b παγκοσμίως.

Αποτελεί το πιο αναπτυσσόμενο τομέα στο τουρισμό 6,5% ετησίως από το 2015-2017. Το 2017 πραγματοποιήθηκαν 830εκ. ταξίδια ευεξίας.

Ο τουρισμός ευεξίας ανά περιοχές το 2017:

	WELLNESS TRIPS	EXPENDITURES
EUROPE	292m.	\$210.8b
ASIA-PACIFIC	258m.	\$136.7b
NORTH AMERICA	204m.	\$241.7b
LATIN AMERICA	59m.	\$34.8b
MIDDLE EAST- NORTH AFRICA	11m.	\$10.7b
SUB- SAHARAN AFRICA	7m.	\$4.8b

ΕΥΡΩΠΗ

Ο τουρισμός ευεξίας έχει βαθιές ρίζες στη Ευρώπη για αυτό το λόγω είναι πρώτη στη προτίμηση των τουριστών ευεξίας συνδυάζοντας τα ιστορικά της περιουσιακά στοιχεία, τις ιαματικές πηγές, τον αλπικό αέρα, τη θάλασσα, τα ειδυλλιακά τοπία, το μεσογειακό φαγητό.

Όλες οι κυβερνήσεις των κρατών μελών έχουν δημιουργήσει σχέδια δράσης και στρατηγικές προώθησης και ενίσχυσης των υπαρχουσών δομών αλλά και δημιουργία νέων. Κύριο μέλημα η μείωση της εποχικότητας ιδίως στις μεσογειακές χώρες που προτιμώνται περισσότερο τους καλοκαιρινούς μήνες, να αποκτήσουν οφέλη οι τοπικές κοινωνίες και οι μικρές επιχειρήσεις. Η προώθηση του τουρισμού ευεξίας γίνεται πρωτίστως από εθνικούς τουριστικούς ιστότοπους διαφημίζοντας τους ιστορικές ιαματικές πηγές. Μερικά απτά παραδείγματα χωρών είναι:

Η Ιταλία εγκαινίασε το Terme d' Italia που αποσκοπεί στη τόνωση της ζήτησης ιαματικών λουτρών και θέρετρων ευεξίας σε 8 περιοχές. Στη Σλοβενία και Μαυροβούνιο πραγματοποιούνται εθνικές πρωτοβουλίες που ενθαρρύνουν επενδύσεις για ευεξία., μέσω τη χρήση του marketing πραγματοποιήθηκε το “The year of healthy waters”. Στη Φιλανδία δημιουργούνται εταιρικές σχέσεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, οι σάουνες κατέχουν μια περίοπτη θέση, επιπλέον οι σκανδιναβικές χώρες λόγω

της φήμης ότι έχουν τους πιο ευτυχισμένους ανθρώπους είναι αυτόματα πόλος έλξης τουρισμού ευεξίας. Η Κροατία προσπαθεί να δημιουργήσει μια ζώνη τουριστικού λουτρού.

Στη Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη θερμικούς πόρους και εκτεταμένο δίκτυο ιστορικών κέντρων υγείας, σανατόρια όπου μένουν για ιατρικές θεραπείες με επίβλεψη γιατρού όπου χρηματοδοτούνται ολικώς ή μερικώς από τα εθνικά συστήματα ασφάλισης. Επιπλέον στοχεύουν στη αναβάθμιση των σανατορίων.

Στη Τουρκία ευρέως διαδεδομένα είναι τα Turkish baths, στις μεσογειακές χώρες προωθούν “ Roman thermal spas of Europe”, στη Ισλανδία το Blue lagoon, αξίζει να γίνει μια αναφορά στη Ρωσία η οποία στοχεύει στη διαφοροποίηση με το τουριστικό σχέδιο του 2020 επιθυμεί τη βελτίωση της ποιότητας και των προσφερόμενων υπηρεσιών στο τομέα του spa και της ευεξίας. Με το Ρωσία banya να χαρίζουν ξεχωριστές εμπειρίες που συνδυάζουν ευεξία, τελετουργίες, διασκέδαση σε ένα συγκεκριμένο πολιτιστικό πλαίσιο.

Top Ten Wellness Tourism Markets in Europe, 2017

	Number of Arrivals/Trips (thousands)			Receipts/Expenditures (US\$ millions)
	Inbound/Intl.	Domestic	Total	
Germany	6,197.3	59,855.8	66,053.1	\$65,746.3
France	6,840.3	25,573.4	32,413.7	\$30,714.6
Austria	7,000.8	9,848.6	16,849.3	\$16,509.8
United Kingdom	3,613.1	19,579.1	23,192.2	\$13,478.1
Italy	2,530.5	10,574.0	13,104.5	\$13,428.4
Switzerland	4,070.6	5,670.6	9,741.2	\$12,571.3
Spain	4,109.4	14,735.7	18,845.1	\$9,885.6
Turkey	3,119.0	5,947.1	9,066.1	\$4,387.7
Russia	2,093.6	13,733.0	15,826.6	\$3,997.4
Portugal	1,552.9	3,010.0	4,562.9	\$3,405.2

Note: These figures include both primary and secondary wellness trips. Expenditures data combine both international/inbound and domestic wellness tourism spending. Source: Estimates by the Global Wellness Institute, based upon tourism industry data from Euromonitor International

▪ Ουγγαρία

Η Ουγγαρία είναι μια χώρα με πολυποίκιλη ιστορική παράδοση και πολιτισμό, αποτελούσε μέλος της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ενώ σήμερα έχει εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τον Τουρισμό Ευεξίας. (ετήσια μελέτη “xenia”, 2007:41) Η Ουγγαρία βρίσκεται σε μια από τις πλουσιότερες γεωθερμικές περιοχές σε όλο τον κόσμο, ανασκαφές έχουν ανακαλύψει

ερείπια σπιτιών με μπάνιο, τοιχογραφίες και ψηφιδωτά, αποδείξεις ότι οι Ρωμαίοι ανακάλυψαν και εκμεταλλεύτηκαν αυτούς τους θερμικούς υδάτινους πόρους. Έχει περίπου 1300 spa, 350 ιαματικές πηγές και 130 ιαματικά λουτρά σε εθνικό επίπεδο. (www.thermalbathbudapest.heliospanzio.hu). Τα ιαματικά λουτρά προσελκύουν εκατοντάδες επισκέπτες και αυτό λόγω του χαμηλού κόστους και της υψηλής ποιότητας υπηρεσιών που προφέρουν, έχουν πιστοποίηση του αρμόδιου ουγγρικού υπουργείου (ετήσια μελέτη "xenia", 2007:42). Η λίμνη Heviz είναι η μεγαλύτερη ιαματική λίμνη της Ευρώπης, φημισμένη για της θεραπευτικές της ιδιότητες, η λάσπη και το ιαματικό νερό της προσελκύει μεγάλο αριθμό τουριστών ευεξίας. (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:69). Τα πιο δημοφιλή θερμικά και ιαματικά λουτρά της Ουγγαρία είναι:

- ❖ Kiraly Bath
- ❖ Rudas Bath
- ❖ Szechenyi Bath
- ❖ Gellert Bath & Hotel (ετήσια μελέτη "xenia", 2007:42)

Η πρωτεύουσα της Βουδαπέστη φιλοξενεί περίπου 40 ιαματικά λουτρά πολλά από αυτά έχουν θεραπευτικές ιδιότητες, έχει επιλεγεί ως η «Πόλη των Λουτρών» το 1937 ύστερα από διάσκεψη 37 χωρών στην Πρώτη Παγκόσμια Ομοσπονδία Υδροθεραπείας και Κλιματοθεραπείας. Τα περισσότερα λουτρά της Βουδαπέστης έχουν σύνθεση από μεταλλικά στοιχεία όπως ασβέστιο, νάτριο, μαγνήσιο, υδρογόνο-ανθρακικό, θεικό-χλωριούχο, όπου βοηθά στη βλάβη αρθρώσεων, για εκφυλιστικές ασθένειες, την εξάρθρωση σπονδυλικού δίσκου, νευραλγία, οσφυαλγία. Είναι αποτελεσματικά και ύστερα από ατυχήματα ως μετατραυματική θεραπεία, οι πηγές που προσφέρονται ποικίλουν σε θερμοκρασία (www.baths.topbudapest.org). Έχει συντριβάνια σε όλη της έκταση της πόλης με ιαματικό νερό: 70 εκατομμύρια λίτρα 21-78° C θερμικό νερό πηγής τρέχει καθημερινά από 118 ιαματικές πηγές (www.budapesthotels.com). Όπως φαίνεται και στο πίνακα 8, η Ουγγαρία έχει επενδύσει στον ιαματικό τουρισμού με αυξητική τάση στην πορεία των χρόνων καθώς ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας της στηρίζεται στην προσέλκυση τουριστών ευεξίας.

▪ Γαλλία

Η Γαλλία καταλαμβάνει την πρώτη θέση ανάμεσα στο σύνολο των ευρωπαϊκών τουριστικών προορισμών, αυτό οφείλεται τόσο στην ποιότητα των προσφερόμενων

υπηρεσιών όσο και στην ποικιλία των μορφών τουρισμού που προσφέρει σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Διαθέτει πλούσια ιστορική, πολιτιστική κληρονομία και τοπίο, επίσης διαθέτει σημαντική παράδοση των δύο τελευταίων αιώνων στον ιαματικό τουρισμό, η ιστορία του ιαματικού τουρισμού χωρίζεται σε πέντε βασικές χρονικές περιόδους:

- Πρώτη περίοδος, ήταν το διάστημα μέχρι το 19^ο αιώνα, όπου ο γαλλικός θερμαλισμός αποτελούσε μια ιδιαίτερα δημοφιλή δραστηριότητα στη χώρα.
- Δεύτερη περίοδος, από το 1875 έως και το 1914 ο θερμαλισμός χαρακτηρίστηκε από ιδιαίτερη άνθιση με τις θερμαλιστικές εγκαταστάσεις να πολλαπλασιάζονται και να αποκτούν διεθνή φήμη.
- Τρίτη περίοδος, ήταν μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα όπου ο θερμαλισμός πέρασε σε περίοδο παρακμής.
- Τέταρτη περίοδος, το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα όπου ο θερμαλισμός αναπτύσσεται και ξεκινούν να κατασκευάζονται πολλές και πολυτελείς θερμαλιστικές εγκαταστάσεις.
- Πέμπτη περίοδος, στην σύγχρονη εποχή ο θερμαλισμός στην Γαλλία χαρακτηρίζεται από στασιμότητα επισκεπτών σε σχέση με τον αριθμό και το μέγεθος των εγκαταστάσεων.

Πάνω από 105 θερμαλιστικά κέντρα έχουν αναγνωριστεί από το Γαλλικό κράτος, όλες οι εγκαταστάσεις των κέντρων λειτουργούν υπό την επίβλεψη ιατρικού προσωπικού και ρυθμίζονται από το Υπουργείο Υγείας. Οι περισσότερες λουτροπόλεις της Γαλλίας προσφέρουν ένα μεγάλο εύρος ξενοδοχειακής υποδομής, όπως επίσης πολλά εστιατόρια, πολιτιστικές εκδηλώσεις και πολλές ευκαιρίες αναψυχής. Σημαντικό πλεονέκτημα για τα θερμαλιστικά κέντρα αποτελεί ότι το 88% των εγκαταστάσεων τους λειτουργεί πάνω από 6 μήνες και συνήθως μπορεί να φτάσει 8 έως 9 μήνες, ή μη εποχικότητα διαμορφώνει ένα τεράστιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα συγκριτικά με άλλες χώρες όπως είναι η Ελλάδα που χαρακτηρίζεται από βαθιά εποχικότητα δηλαδή επικεντρώνεται μόνο στην εποχή του καλοκαιριού.

Μερικά από τα μεγάλα ιαματικά θερμαλιστικά κέντρα είναι:

- ❖ *Aix-les-Bains (Savoie)*, το οποίο προσφέρει θεραπεία σε εκείνους που έχουν υποστεί βλάβη στις φωνητικές χορδές.

- ❖ *Les Celestins Vichy Spa*, γνωστό για τα ιαματικά λουτρά του από το 1^ο αιώνα μ.Χ.
- ❖ *Evian*, προσφέρει θεραπείες από όλο τον κόσμο (κινέζικη ρεφλεξολογία, θεραπείες για μωρά 16-36 μηνών)
- ❖ *Divonne- les-Bains*, διαθέτει διεθνούς φήμης ιαματικά ύδατα με επισκέπτες από όλο τον κόσμο.
- ❖ *La Roche- Posay*, τα νερά του είναι γνωστά για τις πρωτοπόρες θεραπείες που εφαρμόζονται όπως ελαστικότητα του δέρματος, σταθερότητα γύρω από τα μάτια και το στόμα.

Η συγκέντρωση της δραστηριότητας του θερμαλισμού στη Γαλλία, βρίσκεται στην περιφέρεια Languedoc-Roussillon, στην νότια- μεσογειακή Γαλλία, η οποία έχει μεγάλο αριθμό φυσικών ιαματικών πηγών. Στην συγκεκριμένη περιφέρεια εντοπίζονται 13 θερμαλιστικές περιοχές- θερμαλιστικοί σταθμοί, δηλαδή 12% περίπου του συνόλου της Γαλλίας ενώ συγκεντρώνεται το 17,3% των θερμαλιστών της χώρας. Η Γαλλία διαθέτει και κέντρα θαλασσοθεραπείας σε σχεδόν σε όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματά της και κυρίως στο βόρειο τμήμα της, τα πιο σημαντικά είναι:

- ❖ *Thalassa intern, Quiberon*
- ❖ *Thalass intern, Camac*
- ❖ *Institut Louison Bobet, Biarritz* (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:74-79)

▪ **Αυστρία**

Η Αυστρία θεωρείται ως η πιο πράσινη και καθαρή χώρα στην Κεντρική Ευρώπη. Από την Ρωμαϊκή περίοδο η Αυστρία παρέχει υπηρεσίες λουτροθεραπείας και στηρίζεται στην προώθηση της ευεξίας σε συνδυασμό με τη φύση, έχει αναπτύξει πολύ τον τομέα αυτό ώστε να παρουσιάζεται ως προορισμός αναζωογόνησης κατά της καθημερινής ρουτίνας. (ετήσια μελέτη 'xenía', 2007:46)

Διαθέτει περίπου 80 θερμομεταλλικές πηγές, αρκετές από τις οποίες αποτελούν και παραθεριστικά κέντρα τόσο θερινά όσο και χειμερινά, (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:68) παράλληλα στις παρεχόμενες υπηρεσίες περιλαμβάνουν και αθλητικές δραστηριότητες όπως πεζοπορία, γκολφ, ιππασία, ποδηλασία, σκι, rafting, αλλά και πολιτιστικές –κοινωνικές εκδηλώσεις. Ένα

από τα προϊόντα που προωθεί περισσότερο είναι το alpine spa break, το οποίο συνδυάζει ξενοδοχεία με υπηρεσίες ευεξίας και υγείας που προσφέρουν ολοκληρωμένη εμπειρία spa και ευεξίας, με τις τελευταίες τεχνικές και θεραπείες από ειδικούς και διαιτολόγους. Οι περιοχές που προβάλλει περισσότερο η Αυστρία είναι οι πόλεις Salzburg, Innsbruck, Vienna, Graz, Klagenfurt, Linz, με φρέσκο αέρα και φυσικές πηγές για όλη την οικογένεια (ετήσια μελέτη "xenia", 2007:46.) ενώ γνωστές πηγές για θερμομεταλλικές πηγές είναι Baden Bai Wien , Bad Gastein και Bad ischi (Austrian National Office).

▪ Ιταλία

Η Ιταλία έχει την μεγαλύτερη παράδοση στο θερμαλισμό και την υδροθεραπεία και τις μορφές της από κάθε άλλη στην Ευρώπη. κατά την ρωμαϊκή περίοδο τα λουτρά και η χρήση των θερμών νερών κατείχαν δεσπόζουσα θέση στην καθημερινότητα των Ρωμαίων. Από τον προηγούμενο αιώνα στην Ιταλία πολλά ξενοδοχεία έχουν αναερθεί γύρω από θερμικές ιαματικές πηγές, τα οποία έχουν αποκτήσει διεθνή αναγνώριση. Τα τελευταία χρόνια προσφέρονται υπηρεσίες παρόχων ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στους επισκέπτες, ενώ παράλληλα στα θερμαλιστικά κέντρα ενθαρρύνονται δραστηριότητες αναψυχής.

Κάθε χρόνο η επισκεψιμότητα κυμαίνεται περίπου στα 1.000.000- 2.000.000 άτομα και ανέρχεται στις πέντε πρώτες χώρες επισκεψιμότητας ιαματικών πηγών μαζί με την Ισλανδία, Ιαπωνία, Ουγγαρία, Γαλλία.. Από τις θεραπείες που παρέχονται στα θερμαλιστικά κέντρα προτείνεται η λασποθεραπεία, κυρίως σε άτομα που υποφέρουν από ρευματικές παθήσεις, αναπνευστικά προβλήματα και παθήσεις γυναικείων αναπαραγωγικών οργάνων. Οι ιαματικές πηγές έχουν χημικά χαρακτηριστικά όπως θειούχο, ιωδιούχο, χλωριούχο νάτριο, που βοηθούν στην θεραπεία ασθενειών όπως μεταβολικές διαταραχές, ρευματισμούς και αρθρίτιδα, δερματικές ασθένειες, παθήσεις νεφρών και προβλήματα που σχετίζονται με το αγγειακό σύστημα. Γνωστά θερμαλιστικά κέντρα που προσελκύνουν εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο είναι το Abano, Salsomaggiore, Chianciano, Montecatini, Fiuggi και Ischia. (σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας ευεξίας, 2012:69-70)

▪ Γερμανία

Η Γερμανία έχει μια μακρά ιστορία λουτρών. Ρωμαίοι εκτίμησαν τις ζεστές ιαματικές πηγές στο Baden-Baden, από τον 18^ο και 19^ο αιώνα, Ευρωπαίοι βασιλείς και

αριστοκρατίες συναντιόντουσαν σε πόλεις με ιαματικά θερμαλιστικά κέντρα. Μερικά από τα καλύτερα ιαματικά λουτρά στη Γερμανία βρίσκονται στο Baden-Wuerttemberg. Αποτελεί τον πρώτο προορισμό της Γερμανίας για τουρισμό υγείας και ευεξίας, έχοντας πλούσια ζεστά, ιαματικά νερά. Σήμερα, η Γερμανία έχει ένα από τα πιο πλήρως οργανωμένα spa στην Ευρώπη, με την υποστήριξη του γερμανικού ομοσπονδιακού συστήματος υγειονομικής περίθαλψης. Για τους λάτρεις του εν λόγω τουρισμού το Baden- Wuerttemberg περιλαμβάνει το Baden- Baden, την ιστορική λουτρόπολη. Τέλος, υπάρχει ένας πλούτος λουτρών σε πόλεις όπως η Στουτγάρδη και η καταπληκτική Bad Duerheim, γνωστή για το αλμυρό νερό της.

ΑΣΙΑ

Η Ασία είναι από τις ηπείρους με συνεχιζόμενη αύξηση του τουρισμού ευεξίας, προσφέρουν ανταγωνιστικές προσφορές και περιλαμβάνουν υπηρεσίες πέραν των συνηθισμένων (spa, γιόγκα, απώλεια βάρους, αποτοξίνωση). Στους ασιατικούς προορισμούς υπάρχει η ζήτηση για μια ευρεία γκάμα υπηρεσιών ευεξίας όπου δεν έχουν αναπτυχθεί και ενταχθεί σε άλλες αντίστοιχες αγορές όπως ηχοθεραπεία, tai chi, διαλογισμός από τους masters του είδους, πνευματική καθοδήγηση.

Παράλληλα προωθούν και αναδεικνύουν υπηρεσίες ανάλογα το τόπο καταγωγής τους όπως υπηρεσίες ομορφιάς και τα παραδοσιακά λουτρά στη Νότια Κορέα, την υγιεινή διατροφή στο Βιετνάμ, το διαλογισμό στη Αγιουβέρδα, τη γιόγκα στη Σρι Λάνκα και την Ινδία, την πνευματικότητα και το διαλογισμό στο Νεπάλ και Μπουτάν.

Η χώρας της Ασίας έχουν επίσης πολλούς εσωτερικούς τουρίστες οι οποίοι λόγω της ρύπανσης του ατμοσφαιρικού αέρα (Κίνα, Ινδία) αναζητούν έστω και για λίγες ημέρες να διαφύγουν από τους ρύπους. Αποτέλεσμα να πηγαίνουν σε απομακρυσμένες περιοχές που θα τους παρέχονται ολιστικές υπηρεσίες ευεξίας.

Πολλές χώρες όπως η Σρι Λάνκα, Μπουτάν, Μαλαισία, Κίνα, Φιλιππίνες, Ινδία δίνουν οικονομικά κριτήρια σε εταιρίες που επενδύουν σε θέματα ευεξίας, οι περισσότερες από τις προαναφερθείσες χώρες συνδυάζουν με μεγάλη επιτυχία το τουρισμό υγείας με το τουρισμό ευεξίας καθότι τα άτομα επιθυμούν πέρα από τη σωματική τους ίαση και τη ψυχική. Ένα παράδειγμα αυτό είναι το Jeju Island στη Νότια Κορέα όπου η παραδοσιακή ιατρική εστιάζει και στην ολιστική ευεξία, ανέσεις και υπηρεσίες για τους τουρίστες.

Σε αυτό το σημείο θα μπορούσε να αναφερθεί η Αυστραλία, με αυξανόμενο αριθμό φεστιβάλ και εκδηλώσεων με την σειρά της επιθυμεί μερίδα του λέοντος από την αγορά του τουρισμού ευεξίας. Η κυβέρνηση έχει χαρακτηρίσει την προώθηση της ευεξίας μια από τις 5 βασικές θέσεις για τη περιφερειακή τουριστική ανάπτυξη.

Top Ten Wellness Tourism Markets in Asia-Pacific, 2017

	Number of Arrivals/Trips (thousands)			Receipts/Expenditures (US\$ millions)
	Inbound/Intl.	Domestic	Total	
China	7,724.3	62,442.2	70,166.5	\$31,705.9
Japan	1,585.5	38,900.0	40,485.5	\$22,466.1
India	4,542.4	51,426.3	55,968.6	\$16,299.7
Thailand	5,691.9	6,764.1	12,456.0	\$12,018.4
Australia	876.2	9,122.1	9,998.3	\$10,520.9
South Korea	1,709.8	17,908.6	19,618.3	\$7,186.6
Indonesia	5,183.5	3,151.7	8,335.2	\$6,928.5
Malaysia	3,331.7	4,956.1	8,287.8	\$5,019.2
Vietnam	3,149.5	6,465.8	9,615.3	\$4,001.1
New Zealand	341.0	2,736.5	3,077.5	\$3,036.0

Note: These figures include both primary and secondary wellness trips. Expenditures data combine both international/inbound and domestic wellness tourism spending. Source: Estimates by the Global Wellness Institute, based upon tourism industry data from Euromonitor International

▪ Ιαπωνία

Η Ιαπωνία έχει αναγνωριστεί την ευεξία ως διατήρηση της φυσικής κατάστασης και της πρόληψης από τις ασθένειες με την βοήθεια των ιαματικών πηγών, καθώς έχει αποδειχθεί η σημαντικότητα των πηγών τόσο στην ίαση όσο και στην αναζωογόνηση από την αρχαιότητα. Εκατομμύρια άτομα επισκέπτονται τις παραδοσιακές πηγές της Ιαπωνίας ανάγοντας την σε έναν από τους κορυφαίους προορισμούς. Οι κύριες προσδοκίες των επισκεπτών είναι ο συνδυασμός χαλάρωσης, η προσκόμιση από τα οφέλη των θεραπειών, η κοινωνικοποίηση μέσω των υπηρεσιών, λογικές τιμές και δείγμα από την τοπική κουζίνα. Αποτέλεσμα αυτών η αύξηση της αξίας και των δραστηριοτήτων να είναι σημαντικά για τις ιαματικές πηγές και τα spa. Πολλά ταξιδιωτικά γραφεία και managers έχουν αναγνωρίσει την Ιαπωνία ως σημαντικό προορισμό με ιαματικά λουτρά σε όλες τις περιοχές της με spa που μοιάζουν με αυτά του Δυτικού Κόσμου.

Η Ιαπωνία έχει μεριμνήσει ώστε κάθε χρόνο λεωφορεία και άλλα μέσα μεταφοράς να μεταφέρουν περίπου 150 εκατομμύρια επισκέπτες στη διάσημη πόλη Onsen και σε άλλες περιοχές όπου προσφέρεται στέγαση με διακοσμημένη ιαπωνική παράδοση και ταυτόχρονη πρόσβαση στις ιαματικές πηγές. Οι περισσότερες ιαματικές πηγές βασίζονται σε ξενοδοχεία ευεξίας τα οποία λειτουργούν όλο το χρόνο και είναι για όλες

τις ηλικίες ακόμα και για τα παιδιά, είναι διαμορφωμένες με την ιαπωνική παράδοση με ναούς και κήπους. Σκοπός της Ιαπωνίας είναι να αυξηθούν οι επισκέπτες από την διεθνή αγορά και από οποιοδήποτε κοινωνικο-πολιτιστικό υπόβαθρο, στόχος που τα τελευταία χρόνια τον έχει καταφέρει, με θεαματική αύξηση των εσόδων της. (Voint & Pfort,2014:252)

NORTH AMERICA

Πολλές πόλεις της Βόρειας Αμερικής και ιδίως στο Western united states, προάγουν και επενδύουν τον τουρισμό ευεξίας αρχή γενομένης από τα site, δίνουν έμφαση στην ολιστική προσέγγιση της ευεξίας και στη προώθηση των φυσικών πόρων και τα spa. Αποτέλεσμα αυτών η αύξηση των ταξιδιών ευεξίας και κατ' επέκταση να οδηγούνται σε νέες στρατηγικές προώθησης, new positioning. Επιπλέον συστήνονται καμπάνιες που καθοδηγούνται από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Μερικές πρακτικές/στρατηγικές της Βόρειας Αμερικής είναι οι εξής:

Στο Καναδά από τις 11 επαρχίες οι 6 προάγουν τον τουρισμό ευεξίας, όπως το Ontario και το British Columbia που επικεντρώνονται στις ιαματικές πηγές, τα spa με προσφορές γενικής ευεξίας.

Οι περισσότερες ξενοδοχειακές μονάδες για ενισχύουν τα έσοδα τους από τις υπηρεσίες ευεξίας. Το Four Seasons, το Mandarin Oriental έχουν δημιουργήσει προγράμματα ευεξίας και προσφορές υγείας. Πιο συγκεκριμένα το Mandarin Oriental Hotels προσφέρουν Pilates, yoga, tai chi, διαλογισμός. Γενικότερα οι επιχειρήσεις τέτοιου είδους στοχεύουν στο υγιεινό φαγητό, στη εκγύμναση, στη ισορροπία μυαλού και του σώματος.

Πολυτελής αλυσίδες ξενοδοχείων κάνουν συνεργασίες με επιχειρήσεις που ενισχύουν την προφορά υπηρεσιών υγείας και την θέση τους στην αγορά του τουρισμού ευεξίας, όπως το Mandarin Oriental Hotels με το Mayo Clinic, το Park Hyatt Hotels με το MNDFL Meditation, το Fairmont Hotels με τη Reebok και τη Technogym.

Οι προώθηση του τουρισμού ευεξίας δεν σταματά στις ξενοδοχειακές μονάδες αλλά συνεχίζει και στο χώρο των αεροδρομίων και αερογραμμών, όπου παρέχουν ανέσεις ευεξίας που κατά κύριο λόγο στοχεύουν τους secondary wellness travelers. Προσφέρουν ένα εύρος υπηρεσιών από spa, σάουνα, μασάζ, μανικιούρ, πεντικιούρ,

κρυοθεραπείες, οδηγό διαλογισμού, μικρά κιόσκι χαλάρωσης στους τερματικούς καθώς και ειδικά διαμορφωμένους χώρους πεζοπορίας. Συνεργασία έχει επιτευχθεί και σε αυτό το τομέα από τη American Express με τη Exhale όπου προσφέρονται spa στα airport lounge.

Wellness Tourism Markets in North America, 2017

	Number of Arrivals/Trips (thousands)			Receipts/Expenditures (US\$ millions)
	Inbound/Intl.	Domestic	Total	
United States	9,360.2	167,179.1	176,539.3	\$226,017.7
Canada	2,207.8	25,318.2	27,526.0	\$15,652.6

Note: These figures include both primary and secondary wellness trips. Expenditures data combine both international/inbound and domestic wellness tourism spending. Source: Estimates by the Global Wellness Institute, based upon tourism industry data from Euromonitor International

Every Destination Has Something Unique to Offer

Source: Global Wellness Institute

Top Twenty Wellness Tourism Destination Markets, 2017

	Number of Trips (millions)	Direct Employment (millions)	Expenditures (US\$ billions)	Rank in 2017
United States	176.5	1.88	\$226.0	1
Germany	66.1	1.13	\$65.7	2
China	70.2	1.78	\$31.7	3
France	32.4	0.31	\$30.7	4
Japan	40.5	0.18	\$22.5	5
Austria	16.8	0.16	\$16.5	6
India	56.0	3.74	\$16.3	7
Canada	27.5	0.29	\$15.7	8
United Kingdom	23.2	0.20	\$13.5	9
Italy	13.1	0.15	\$13.4	10
Mexico	18.7	0.49	\$12.8	11
Switzerland	9.7	0.30	\$12.6	12
Thailand	12.5	0.53	\$12.0	13
Australia	10.0	0.11	\$10.5	14
Spain	18.8	0.10	\$9.9	15
South Korea	19.6	0.13	\$7.2	16
Indonesia	8.3	1.31	\$6.9	17
Malaysia	8.3	0.18	\$5.0	18
Turkey	9.1	0.05	\$4.4	19
Brazil	10.5	0.13	\$4.1	20

Note: These figures combine both international inbound and domestic wellness tourism spending, and also include both primary and secondary wellness trips.

Source: Estimates by the Global Wellness Institute, based upon tourism industry data from Eurostat and International

Wellness Tourism Industry in 2017

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, ο τουρισμός υγείας είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τους τομείς του ιατρικού τουρισμού και του τουρισμού ευεξίας αντίστοιχα. Τόσο ο ιατρικός τουρισμός όσο και ο τουρισμός ευεξίας είναι αναπτυσσόμενοι τομείς της οικονομίας και με την σωστή διαχείριση τους μπορούν να επιφέρουν τεράστια έσοδα στα κράτη που θα αναπτυχθούν αλλά και στη συνολική παγκόσμια οικονομία. Ο ιατρικός τουρισμός αποτελεί στόχο αρκετών κρατών, ολοένα και περισσότεροι τον εντάσσουν στην στρατηγική τους ανάπτυξη, ενώ διαφοροποιούνται στο είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών. Το κάθε κράτος δραστηριοποιείται σε υπηρεσίες που μπορεί να εξελίξει και να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών, για αυτό τον λόγο η Βραζιλία είναι φημισμένη στο τομέα των πλαστικών επεμβάσεων ενώ η Ουγγαρία φημίζεται για τις οφθαλμολογικές και οδοντιατρικές επεμβάσεις. Ο ιατρικός τουρίστας επεξεργάζεται τα δεδομένα που του παρέχονται από ένα ευρύ διαμορφωμένο δίκτυο πάντα με γνώμονα τις ανάγκες του και με την βοήθεια των medical tourism facilitator επιλέγουν τον προορισμό που θα τους παραχθούν οι ιατρικές πράξεις, ο τουρίστας υγείας δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην τιμή των παρεχόμενων υπηρεσιών και στην ποιότητα τόσο των εγκαταστάσεων όσο και των διαδικασιών. Η διαπίστευση των φορέων που παρέχουν ιατρικές υπηρεσίες από διεθνείς οργανισμούς με συγκεκριμένα πρότυπα είναι το πιο βασικό κριτήριο επιλογής των τουριστών υγείας, τα καθορισμένα διεθνή πρωτόκολλα που είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν οι διαπιστευμένοι φορείς παρέχουν υψηλό αίσθημα ασφάλειας στους καταναλωτές υπηρεσιών υγείας όταν βρίσκονται σε μια ξένη χώρα μακριά από τον τόπο κατοικίας τους. Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει στρέψει το ενδιαφέρον της στην ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού με δράσης και στρατηγικές που σκοπό έχουν να εξελίξουν και να διαφημίσουν στο εξωτερικό την χώρας μας ως αναπτυσσόμενες προορισμός ιατρικού τουρισμού. Οι πιο γνωστές υπηρεσίες που προσφέρει είναι εκείνες τις αιμοκάθαρσης, της τεχνικής αναπαραγωγής, της οφθαλμολογίας αλλά και στο χώρο της πλαστικής χειρουργικής, οι ενέργειες πραγματοποιούνται εξολοκλήρου σχεδόν από διαπιστευμένα ιδιωτικά θεραπευτήρια με σύγχρονες εγκαταστάσεις, εξελιγμένο τεχνολογικό εξοπλισμό και εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Πέρα της σημαντικής προσπάθειας ανάδειξης της Ελλάδας υπάρχουν χώρες οι οποίες έχουν φημιστεί και διατηρούν υψηλή θέση στην επιλογή των καταναλωτών ιατρικών υπηρεσιών όπως είναι η Ινδία, η Μαλαισία, η Ταϊλάνδη που έχουν εκατομμύρια επισκέπτες τον χρόνο

παγκοσμίως, παρέχουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου σε χαμηλή τιμή με ποιότητα και εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό με σπουδές σε πανεπιστήμια της Αμερικής, οι φορείς που παρέχουν ιατρικές υπηρεσίες είναι διαπιστευμένες με βάση διεθνή πρότυπα και κατέχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα από χώρες όπως η Αμερική και την Αγγλία.

Ο δεύτερος τομέας του τουρισμού υγείας, ο τουρισμός ευεξίας αποτελεί έναν δυναμικό παράγοντα ευημερίας του πληθυσμού, στηρίζεται στην πρόληψη ασθενειών, στην χαλάρωση, στην ευημερία και βασίζεται στην καλύτερευση του πνεύματος, του σώματος και της ψυχής. Η συγκεκριμένη εναλλακτική μορφή τουρισμού αναπτύσσεται είτε με τον ιαματικό τουρισμό, είτε με Κέντρα spa που κάνουν χρήση φυσικών πηγών, είτε με ξενοδοχειακές μονάδες με εγκαταστάσεις ολιστικών θεραπειών και μεθόδων με χρήση spa που περιλαμβάνεται η λουτροθεραπεία, υδροθεραπεία, χαμάμ, σάουνα. Οι ιαματικές πηγές είναι ευρέως αποδεκτές για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες και διαχωρίζονται ανάλογα με την πάθηση, υπάρχουν ειδικοί κανόνες που θα πρέπει να ακολουθηθούν από του επισκέπτες πριν την χρήση τους και καθορισμένη διάρκεια στην έκθεση των μεταλλικών στοιχείων. Η μορφή αυτή έχει αρκετούς υποστηρικτές οι οποίοι όμως ανήκουν στην πλειοψηφία τους στην τρίτη ηλικία, οι νεότερες πληθυσμιακά ομάδες ακολουθούν τον τουρισμό ευεξίας με την χρήση όμως άκρως εξοπλισμένων ξενοδοχειακών μονάδων που παρέχουν υπηρεσίες ευεξίας σε συνδυασμό με τους φυσικούς πόρους. Η Ελλάδα έχει αποδείξει ήδη από την αρχαιότητα την σημασία των ιαματικών πηγών και την ωφέλιμη χρήση τους, σήμερα υπάρχουν 80 αναγνωρισμένες από το κράτος ιαματικές πηγές οι οποίες βρίσκονται σε όλη την έκταση της χώρας ενώ το μεγαλύτερο αριθμό ιαματικών πηγών φέρουν τα νησιά. Πολλές γνωστές ιαματικές πηγές προσελκύουν κόσμο από διάφορες χώρες, χωρίς όμως να έχουν εξελιχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνουν ανταγωνιστικές σε διεθνές επίπεδο, αρκετές δεν έχουν τις κατάλληλες δομές για να φιλοξενήσουν τον επισκέπτη, επιπλέον ότι η Ελλάδα εμφανίζεται ως προορισμός καλοκαιρινός με έντονο δηλαδή το στοιχείο της εποχικότητας λειτουργεί ανασταλτικά στην επίσκεψη ατόμων στις ιαματικές πηγές που πολλές από αυτές λόγω των συνθηκών τους λειτουργούν όλο το χρόνο. Ο τουρισμός ευεξίας έχει προοπτικές ανάπτυξης στην χώρα, αυτό μπορεί να στηριχθεί στο μεσογειακό κλίμα που διαθέτει που είναι κατάλληλο για όλες τις εποχές, της πολιτιστικής και πολιτισμικής κληρονομιάς που διαθέτει αποτελεί πόλο έλξης για εκατομμύρια τουρίστες, της διατροφής, της φύσης και των τοπικών προϊόντων, διότι ένας τουρίστας ευεξίας επιθυμεί να του παραχθούν υπηρεσίες που θα τον χαλαρώσουν,

διασκεδάσουν με συνδυασμό την ανύψωση του πνεύματος, της διατήρησης και της καλής διατροφής. Η Ελλάδα αν και δείχνει περίτρανα την ισχύει της στον τομέα του τουρισμού ευεξίας υπάρχουν και άλλες χώρες όπως η Ουγγαρία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Γαλλία που είναι ανταγωνιστές της. Η συγκεκριμένες χώρες έχουν εκατομμύρια επισκέπτες τον χρόνο για χρήση των ιαματικών πηγών τους, ενώ διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις με σεβασμό στο περιβάλλον και δημιουργία ή διατήρηση λουτροπόλεων με συστεγασμό μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων για παροχή επιπλέον μεθόδων και θεραπειών.

Η ενίσχυση και η περαιτέρω ανάπτυξη των δύο αυτών κλάδων του ευρύτερου συνόλου του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα θα συντελέσει στην καθολική ευημερία και εξέλιξη του πληθυσμού, καθώς θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας για χιλιάδες άτομα, θα βοηθήσει σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο την ευρύτερη έννοια του τουρισμού, θα προωθήσει την εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό με αποτέλεσμα να την κάνει πιο ανταγωνιστική, θα συνεισφέρει στην οικονομία με την αύξηση των εσόδων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενογλώσση βιβλιογραφία

1. Alen E., Carlos P., Dominguez T., (2012) “*An analysis of differentiation strategies for Galician thermal centers*”, Current Issues in Tourism, pg.1-19
2. Avcikurt C., Giritlioglu I., Sabin S., (2010) “*An evaluation of thermal hotel websites and the use/non-use of the Internet as a marketing tool by thermal hotels in Turkey*”, African journal of Business Management, pg. 2817-2827
3. Bookman M., Bookman K., (2007) “*Medical Tourism in Developing Countries*”, New York: Palgrave MacMillan
4. Connell J., (2005), “*Medical tourism: Sea, sun, sand and ... surgery*”, Elsevier,pg.1093-1100
5. Dangor F., Hoogendoorn G., Moolla R., “*Medical Tourism by Indian- South Africans to India: an exploratory investigation*”
6. Durmaz Y., Kayoncu H.,(2015) “*Marketing information systems in the health sector: A practice in hospitals in Turkey and Jordan Council for Innovative Research*”, International journal of computers and technology, pg. 6491-6498
7. European Hospital and Healthcare Federation (2015), pg. 4-40
8. Falck J., (2013) “*Developing a service marketing strategy for wellness tourism company Case study: Golden Retreats, Thailand*”, Helsinki Metropolia University of Applied Sciences
9. Global Wellness Institute (2013), “*The Global Wellness Tourism Economy 2013*”
10. Global Wellness Tourism Economy NOVEMBER 2018, Global Wellness Institute
11. Herrick D., (2007), “*Medical Tourism: Global Competition in Health Care*” National Center for Policy Analysis
12. International Trade Centre (2014), “*Medical and Wellness Tourism: Lessons from Asia*”
13. Kelly C., (2010) “*Analysing Wellness Tourism Provision: A Retreat Operator’s Study*”, Journal of Hospitality and Tourism Management, pg. 108-116
14. Kiss K., “*Analysis of demand for wellness and medical tourism in Hungary*”, APSTRACT Agroinform Publishing House, Budapest

15. Lunt N., Smith R., Exworthy M., Green S., Horsfall D., Mannion R., (2012) “*Medical Tourism: Treatments, Markets and Health System Implications: A scoping review*”, OECD
16. Muller H., Kaufmann E., (2000) “*Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry*”, Journal of Vacation Marketing, pg. 5-17
17. Munro J., (2012), “*What is Medical Tourism?*”, Medical Travel Quality Alliance
18. Radha D., Dasgupta D., (2012) “*Medical Tourism- a Business & Technology Perspective*”, CSI Commnications, pg. 11-14
19. Turner L., (2010) “*Quality in health care and globalization of health services: accreditation and regulatory oversight of medical tourism companies*”, International journal for Quality in health care, pg.1-7
20. Voigt C., Pforr C., (2014), “*Wellness Tourism: A destination prospective*”, Routledge Taylor and Francis Group London and New York
21. Wellness Tourism Worldwide (2011) “*Wellness for Whom, Where and What? Wellness Tourism 2020*”

Ελληνική βιβλιογραφία

1. Γείτονα Μ., Σαραντόπουλος Ι., (2015) «*Ιατρικός Τουρισμός, επένδυση στην Υγεία και Οικονομία*», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
2. Γεωργιάδης Ν., (2005) «*Ο κλάδος των ιαματικών λουτρών και των spa στην Ελλάδα*», *Investment Research & Analysis Journal*
3. *Ετήσια μελέτη xenia* (2007) «*Τουρισμός Υγείας: Η Ελλάδα και ο Κόσμος*»
4. *Ινστιτούτο Κοινωνικής και Προληπτικής Ιατρικής* (2012) «*Ανάπτυξη του Ιατρικού Τουρισμού στην Ελλάδα*»
5. Μαντζουράκη Κ., Τζιφάκη Χ.,(2006) «*Επιπτώσεις προοπτικές εξέλιξης του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα*», ΑΤΕΙ Κρήτης
6. Ματαράγκας Μ., «*Ιατρικός Τουρισμός: Ευκαιρίες & Κίνδυνοι*»
7. Μοίρα Π., Μυλωνόπουλος Δ., «*Τουρισμός υγείας και ταξίδι υγείας. Κοινωνιολογική προσέγγιση και εννοιολογική διασαφήνιση.*» *e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας*
8. Τσόκα Ι., (2008) «*Στρατηγική και Ιατρικός Τουρισμός: Η περίπτωση της Ελλάδας*», Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

9. Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ειδική Υπηρεσία Πολιτισμού και Τουρισμού (2012), «Σχέδιο Δράσης για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας-ευεξίας»
10. Χατζηδάκης Α., (2015) «Τάσεις της τουριστικής κίνησης 2008-2015», *Εθνικό τυπογραφείο*, Αθήνα

Ιστότοποι

1. www.ethnos.gr
2. www.globalwellnessinstitute.org
3. www.globalwellnessinstitute.org
4. www.globalwellnessunit.com
5. www.huffingtonpost.com
6. www.investgreece.gr
7. www.medicaltourismgreece.com
8. www.medicaltourismmag.com
9. www.mintour.gov.gr
10. www.thermalsprings.gr
11. www.tobwell.en
12. www.treatmentabroad.com
13. www.visitgreece.gr
14. www.wellnesstourismworldwide.com